

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Ott Soovik

**ETTEVÕTLUSTOETUSTE SIHIPÄRANE KAJASTAMINE
MAJANDUSAASTA AASTAARUANDES
VÄHIKASVANDUSTE NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja:

Maret Güldenkoh, MBA

Tallinn 2015

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2015
<p>Ettevõtlustoetuste sihipärane kajastamine majandusaasta aruandes vähikasvanduste näitel.</p> <p>Targeted Reflection of Enterprise Support, Based on the Example of Crayfish Farms.</p> <p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 53 leheküljest ning 10 lisast. Töös on kasutatud 60 allikat, sh teadusallikad, millele on tekstis viidatud.</p> <p>Töö aktuaalsus on toetuste väljastamise ja kajastamisega seotud probleemid, mis on väljastatud Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (edaspidi ka PRIA) poolt põllumajandussektoris tegutsevatele ettevõtetele.</p> <p>Töö probleemiks on see, et nišiette võtted jäävad tagaplaanile põllumajandustootjate seas. Järjepidevalt on meediakajastuste väljaannetes avaldatud artikleid toetuste teemal, nendega seotud tehingute raskendatud kajastamisest. Tööga soovitakse saada selgust kas antud sektoris tegutsevad ettevõtjad järgivad seadusest tulenevaid kohustusi või on tegemist millegagi, mis tänu mitte laialtlevinud tegevusele omab kõrvalekaldeid kohustustest ja õigustest.</p> <p>Töö eesmärk on anda hinnang ettevõtlustoetuste sihipärasele kajastamisele majandusaasta aruandes vähikasvanduste näitel.</p> <p>Eesmärgi saavutamiseks püstitati neli uurimisülesannet. Ülesannete lahendamisel selgus, et ettevõtluse olemuse mõistmiseks ei ole olemas ühte ja ainsat definitsiooni. Vähikasvandus on ajaliselt pikk ettevõtlustegevus ning sellega kaasnevad riskid. Minimaalsete kulude ja kaubavähkide hinna tõusuta ei ole nišiette võtetele vähikasvandus ilma toetusteta jätkusuutlik. Aastatel 2002 - 2014. on suurenenud registreeritud ettevõtete kogumaht ca 2,41 korda. Levinum ettevõtlusvorm on osühing. Toetuste väljastajateks on EAS, PRIA ja Eesti Töötukassa. Vähikasvandusettevõtetele on põhiliseks toetuste väljastajaks PRIA. Peamiseks probleemiks on ettevõtlustoetuste mitte sihipärane kajastamine, mis seisneb õiglase väärtuse määramises. Töö koostaja hinnangul on võimalik olukord, kus toetust ei kirjendata majandusaasta aruandes, vaid soetatakse ettevõttele vara või kasutatakse toetus otse kuluallikate katmiseks. Samuti ei saa välistada toetuste kuritarvitamist, kuna majandusaasta aruannetest eeltoodud kontrollida ei ole võimalik.</p>	
Võtmesõnad: vesiviljelus, vähikasvandus, toetuste sihipärane kajastamine	
Võõrkeelsed võtmesõnad: aquaculture, crayfish farming, subsidies allocation and publications	
Lõputöö on seotud Eesti vesiviljeluse sektori arengustrateegia 2014 – 2020.a.	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: Ott Soovik</p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p> <p>Allkiri:</p>	
Vastab lõputöö nõuetele	Allkiri:
Juhendaja: Maret Guldenkoh	
Kaitsmisele lubatud	Allkiri:
Kolledži direktor: Uno Silberg	

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. ETTEVÕTLUSTE GEVUSE OLEMUS.....	6
1.1 Ettevõtluse olemus.....	6
1.2 Vähikasvanduse olemus.....	12
2. VÄHIKASVANDUETTEVÕTJATE ETTEVÕTLUSTOETUSED	19
2.1 Ettevõtlusstatistika ja ettevõtlustoetused Eestis.....	19
2.2 Ettevõtlustoetuste sihipärane kajastamine majandusaasta aastaaruandes.....	25
KOKKUVÕTE	32
SUMMARY	34
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	36
LISAD	41
Lisa 1 Ettevõtete jaotus töötajate arvu järgi aastatel 2002 - 2013	41
Lisa 2 Teabenõue Eesti Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ametile	42
Lisa 3 Teabenõue Eesti Töötukassale	43
Lisa 4 Teabenõue Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele	44
Lisa 5 Küsitlus vähikasvandusettevõtetele	45
Lisa 6 Tegevusloa alusel tegutsevad vähikasvandusettevõtted	46
Lisa 7 Analüüsitavad vähikasvandusettevõtted	47
Lisa 8 Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti väljastatud toetused vähikasvandusettevõtetele	48
Lisa 9 Vähikasvandusettevõtete majandusnäitajad majandusaasta aruannete põhjal.....	50
Lisa 10 Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti väljastatud toetuste kajastamine majandusaasta aruannetes	52

SISSEJUHATUS

Põllumajandus on sektor, mis katab elanikkonna igapäevase toiduainete vajaduse. Lisaks põhitoiduainetegruppidele, milleks on piima-, vilja- ja lihatooted, on leidnud mõned tootjad tahet tegutseda eksklusiivsema toodangu tootmisega. Põhitoiduainetegruppide tootjatest eraldumine on kaasa toonud nišiettevtete varju jäämise avalikkuse eest. Sellest johtuvalt on vajalik uurida antud valdkonnas tegutsevaid ettevõtteid.

Töö aktuaalsuseks on toetuste väljastamise ja kajastamisega seotud probleemid, mis on väljastatud Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (edaspidi ka PRIA) poolt põllumajandussektoris tegutsevatele ettevõtetele. Vastavalt Eesti vesiviljeluse sektori arengustrateegia 2014–2020. aasta kohaselt on Eesti vesiviljeluse toodangu- ja müügiimahud vaatamata viimase kümnendi mahukatele investeeringutele oluliselt vähenenud.

Töö uudsus seisneb vähikasvanduste näitel nišiettevtetest ülevaate andmises ettevõtluse olemuse ja finantseerimise poolest. Toetuste sihipärast ehk eesmärgipärast kajastamist ei ole varem töö koostaja andmetel teadustöös käsitletud.

Töö probleemiks on see, et nišiettevtõtted jäävad tagaplaanile põllumajandustootjate seas. Järjepidevalt on meediakajastuste väljaannetes avaldatud artikleid toetuste teemal, nendega seotud tehingute raskendatud kajastamisest. Töoga soovitakse saada selgust kas antud sektoris tegutsevad ettevõtjad järgivad seadusest tulenevaid kohustusi või on tegemist millegagi, mis tänu mitte laialtlevinud tegevusele omab kõrvalekaldeid kohustustest ja õigustest.

Nišiettevtõte pakub toodet või teenust ühel konkreetsel spetsiifilisel suunal. Käesolevas töös on nišiettevtõteteks ettevõtted, kelle põhi- või kõrvaltegevus on spetsialiseerunud vähikasvandusele.

Töö eesmärk on anda hinnang ettevõtlustoetuste sihipärasele kajastamisele majandusaasta aruandes vähikasvanduste näitel.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Anda ülevaade ettevõtluse olemusest.
2. Anda ülevaade vähikasvanduste olemusest.
3. Analüüsida ettevõtlusstatistikat ja ettevõtlustoetusi Eestis.
4. Analüüsida vähikasvandusega tegelevatele ettevõtetele väljastatavate toetuste sihipärast kajastamist majandusaasta aruandes.

Analüüsimisel kasutatakse kombineeritud uurimismeetodit. Analüüsitakse raamatupidamise heast tavast lähtudes vähikasvandusettevõtetele väljastatavate sihipäraste toetuste õiglasest väärtusest ja õigel ajal kajastamist majandusaasta aruannetes ja viiakse läbi küsitlus vähikasvatavate seas.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis omakorda on jaotatud kaheks alapeatükiks. Esimeses peatükis antakse ülevaade ettevõtlustegevusest. Esimese peatüki esimeses alapeatükis antakse ülevaade ettevõtluse olemusest, kus selgitatakse erinevate allikate alusel ettevõtja, ettevõtte ja ettevõtluse mõisteid. Lisaks antakse ülevaade ettevõtlusvormide asutamise- ja tegutsemistingimustest. Teises alapeatükis antakse ülevaade vähikasvanduste olemusest, kus antakse ülevaade vähiliikidest, vähikasvanduse rajamise võimalustest, kasvatusmeetoditest ning turuolukorrast Eestis ja välismaal.

Teises peatükis antakse ülevaade ettevõtlustoetuste erisusest ja PRIA poolt vähikasvandusettevõtetele väljastatavatest toetustest. Teise peatüki esimeses alapeatükis analüüsitakse kui palju on Eestis ettevõtteid, millised ettevõtlusvormid kasutatakse ja kuidas nende arvnäitajad on aastate lõikes muutunud ning antakse ülevaade ettevõtlustoetustest ja toetusi väljastatavatest asutustest. Teise peatüki teises alapeatükis analüüsitakse vähikasvandustele väljastatavate sihipäraste toetuste õiglast kajastamist majandusaasta aruannete põhjal.

Lõputöös kasutatakse PRIA, Eesti Statistikaameti, Veterinaar- ja Toiduameti, Äriregistri andmeid, erialast teaduskirjandust ning muid teemakohaseid allikaid.

1. ETTEVÕTLUSTEGEVUSE OLEMUS

1.1 Ettevõtluse olemus

Ettevõtluse olemuse mõistmiseks ja ülevaate andmiseks on oluline selgitada mõisteid nagu ettevõtja, ettevõtte ja ettevõtlus. Need on mõisted, mis annavad vajaliku info ettevõtluse kohta ning on seotud iga ettevõtlusvormiga. Töös on kasutatud mõistete selgitamisel Eesti vabariigi seadusi ja erinevate maade teadlaste poolt kirja pandud materjale ettevõtluse olemuse kohta. Täielikuma ülevaate saamiseks on välja toodud igat äriühingut tutvustav osa, milles selgitatakse nendele kehtivaid nõudeid.

Eestis tegutsevate ettevõtete ettevõtluskeskkonda reguleerib äriseadustik (ÄS). Äriseadustik on Eesti Vabariigi seadus, mis sisaldab nõudeid ja tingimusi ettevõtlusega alustamiseks, tegutsemiseks ja lõpetamiseks. Vastavalt Eestis kehtestatud korrale on võimalik asutada erinevaid äriühinguid, milleks on aktsiaselts (AS), osühing (OÜ), täisühing (TÜ), usaldusühing (UÜ) või tulundusühing ning võimalus on olla füüsilisest isikust ettevõtja (FIE) (Äriseadustik, 15.02.1995).

Ettevõtte on majandusüksus, mida juhib ettevõtja, kelleks on siis kas valitud juhatus või tegevjuht või osanik või aktsionär või füüsiline isik (Kirsipuu, 2013, lk 59). Ettevõtte elutsükli etapid on: sünn, kasv, küpsus, langus ja surm. Ettevõtte surm on ettevõtte tegevuse lõppfaas. Ettevõtte lõpetamise võimalused on: ettevõtte müük, likvideerimine või pankroti väljakuulutamine (Miettinen & Rikkinen & Teder, 2008, lk 210-213). Ettevõtte käivitajaks, töös hoidmiseks ja edasi viivaks jõuks on ettevõtja. Ettevõtja on Eesti vabariigi seaduste mõistes kindlatele nõuetele vastav isik. Temale seatud kohustused ja tingimused on selgelt ja üheselt mõistetavalt. Ettevõtja on füüsiline isik, kes pakub kaupu või teenuseid oma nimel tasu eest ning tema püsivaks tegevuseks on kaupade ja teenuste müük ja äriühing (Äriseadustik, 2014). Ettevõtte tegevusalade hulka võivad kuuluda kõik tegevused, mis ei ole Eesti Vabariigi seadusega keelatud, mõnes valdkonnas on vaja tegevusluba. Tegevusalade valikul ja lubade taotlemisel kasutatakse Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatori (EMTK) määratlust. Ettevõtja teatab äriregistrisse registreerimisel põhitegevusala, eraldi tegevusala muutmisest teavitama ei pea. Vajalik info edastatakse majandusaasta aruandes, mis sisaldab lõppenud aasta tegevussuundi ja tulevikuplaane edaspidiseks tegevuseks (Äriseadustik, 15.02.1995).

Ettevõtja on äriseadustikus lühidalt ja lihtsalt määratletud. Ettevõtja mõiste ajalugu ulatub minevikku, kas seda üldse oskab keegi kindlaks teha, millal ettevõtja mõiste kasutusele võeti, on selgusetu. Ajaloost teada olevatel andmetel oli ettevõtluse puhul tegemist hoopis teistsuguse tegevusega kui seda tänapäeval mõistetakse või ette kujutatakse.

Ettevõtja (Entrepreneur) mõiste on kasutusel alates 16. sajandist, seda kohaldati nendele, kes tegelesid sõjakäikudega. Kilby (1971) väitis, et sõna ettevõtja (Entrepreneur) kasutati esimest korda 18. sajandi alguses Cantilloni poolt, kes väitis, et ettevõtja on kriitiliselt muutuv tegur sotsiaalmajanduses. Tänapäeval peetakse ettevõtjaks isikut, kellel on omadused ja oskused rajada ettevõtte. Ettevõtja on ettevõtte ehitaja. Ettevõtja tajub uusi äri võimalusi kohtades, kus seda ei ole varem tehtud. Ettevõtja leiab turustamata ideid, kaupu ja toodangut, kasutades selleks enda ja laenatud kapitali. Ettevõtja võtab ettevõtlusega kaasnevaid riske. (Nimalathanan, 2009, lk 351).

Ettevõtja mõiste on vana sajandeid. Kas tegemist on 16. sajandist või 18. sajandist pärit mõistega, ei ole võimalik kindlaks teha. Samuti ei saa välistada olukorda, et seda mõistet on kasutatud varem kui 16. sajandil. Tänapäeval defineeritakse ettevõtja mõistet lühemalt ja selgemalt. Mida rohkem ajas tagasi vaadata, seda keerukamalt ja laialdasemalt on teadlased üritanud ettevõtjat defineerida.

Lavington (1922) väitis, et ettevõtjal võib olla erinevaid tegevusalasid. Ettevõtja võib tegutseda äriatel eesmärkidel erasektoris, ta võib olla partneri rollis äritehingutel, tegeleda ühistegevusega, olla osanik aktsiaseltsis või tegutseda omavalitsuses. Ely ja Hess (1937) defineerivad ettevõtjat kui isikut, kes tegutseb üksinda või grupis, püstitab endale ülesandeid, võtab vastutuse tootmistegurite eest ja kombineerib need töötavaks ettevõtteks. Ettevõtja on isik, kes oskab kasutada tootmistööjõudu ettevõtluses ja võtab vastutuse õnnestumise ning ebaõnnestumise korral. Cole (1959) kirjeldab ettevõtjat kui isikut, kes tegutseb sihipäraselt üksinda või grupis, kelle ülesandeks on võtta vastu otsuseid, suurendada ja säilitada kasumit läbi tootmise, müümise või teenuste pakkumise. Davids (1963) on veendunud, et iga uue ettevõtte asutaja ongi ettevõtja. Hornaday ja Hill (1971) on defineerinud edukat ettevõtjat, kelleks on isik, kes rajab ettevõtte, ehitab ja töötab selle üles tegevusalal või annab tegutsemiseks uude suuna. Edukas ettevõtja suudab loodud ettevõttega tegutseda vähemalt viis aastat, teenib kasumit ning tema alluvuses töötab vähemalt 15 töötajat. Hornaday ja Aboud (1971) on defineerinud edukat ettevõtjat sarnaselt Hornaday ja Hillile, kuid aasta hiljem on nad jõudnud järeldusele, et edukaks ettevõtjaks võib pidada isikut, kelle allub

vähemalt kaheksa töötajat. Brockhaus (1980) väidab, et ettevõtja järgnevalt on ettevõtte omanik ja juht ning ei ole palgatud teiste ettevõtjate poolt. (Gartner, 1988, lk 13-20)

Lazear (2005) leidis, et kõikide tehingute aluseks ettevõtluses on ettevõtja võimekus majandada ressursse, oskus panna inimesed töötama ühise eesmärgi nimel, kombineerida olemasolevat kapitali ja uusi ideesid tootmiseks ja ellu viimiseks. Ettevõtjal peavad olema laialdased teadmised erinevates valdkondades. Ettevõtja vajab kõiki võimalikke teadmisi, seega ettevõtja peab investeerima enda oskustesse ja teadmistesse. (Kaiser, 2012, lk 5-7)

Ettevõtjat ei ole ilma ettevõtluseta. Ettevõtja ei saa olla mitte ettevõtlik inimene. Ettevõtja on aktiivselt uusi väärtusi loov inimene, kes otsib ja loob uusi lahendusi, tooteid ja teenuseid tingimustes ja kohtades, kus ei ole seda varem tehtud ja esineb nõudlus uue pakutava väärtuse osas. See on elustiil, millega kaasneb vastutus, kohustus ja töö igal ajal ning igas kohas. Ettevõtlusega tegelevad isikud on väitnud, et nende mõtetegevus ettevõtluse nimel töötab isegi magamise ajal, luues uusi ideesid ja arengusuundasid.

Ettevõtja põhiülesandeks on olla ettevõtlik ja tegutseda ettevõtlusega. Erinevalt ettevõtja mõistest on ettevõtlus sätestatud nii tulumaksuseadusega (TuMS), kui ka käibemaksuseadusega (KMS) ja tsiviilseadustiku üldosa seadusega (TsÜS). Tulumaksuseaduse § 2 kohaselt on ettevõtte juriidiline isik, kes tegeleb ettevõtlusega (Tulumaksuseadus, 06.11.2014). Käibemaksuseaduse mõistes on ettevõtlusele antud laiem tähendus. Käibemaksuseadus § 2 lg 2 käsitleb ettevõtlust kui isiku iseseisvat majandustegevust, mille tulemusena toimub kauba võõrandamine või teenuse osutamine, mille juures ei ole oluline tegevuse eesmärk ega tulemus (Käibemaksuseadus, 06.11.2004). Ettevõtte mõiste on sätestatud ka tsiviilseadustiku üldosa seaduse §-s 66¹, kirjeldades ettevõtet kui majandusüksust, mis võimaldab isikul tegutseda ettevõtluskeskkonnas (Tsiviilseadustiku üldosa seadus, 27.03.2002).

Erinevalt seadustes sätestatud ühtsetest arusaamistest ettevõtluse kohta, on enam kui 200 aasta uuringute tulemusena üritatud defineerida ettevõtlust, kuid ei ole leitud ühte ja ainsat definitsiooni. Seega on võimalik, et otsingud ja uuringud on takistanud ettevõtlusteooria loomulikku väljaarengut (Willard & Bull, 1993, lk 183). Ettevõtjad koos ettevõtetega on muutnud maailma majanduskeskkonda (Burdus, 2010, lk 33).

Maailm ja maailma majanduskeskkond on pidevas muutuses. Muutused, mis aset leiavad on justkui ahelreaktsioon ja nad kõik on teineteisega seotud. Seotud sellepolest, et ei ole ühtegi muudatust, mis ei oleks mõjutatud eelnevalt kehtivat tava. Toimuva muudatusi võib teisiti

väljendada kui progressi, innovatsiooni või arengut, mis kõik on iseloomulikud ettevõtlusele. Sellepärast on erinevate perioodide vältel teadlaste arusaamist ettevõtluse olemusest kirjeldatud läbi aja, mis näitab, et maailma majanduskeskkond on ettevõtjate poolt ettevõtete ja ettevõtlusega pidevas muutuses nagu ka teadlaste arusaamine ettevõtluse olemusest.

Drucker (1985) kirjeldab ettevõtlust kui innovaatilist tegevust, mille käigus koondatakse olemasolevad ressursid millekski uueks ning heaolu pakkuvaks jõuks. Hisrich samal aastal kirjeldab ettevõtlust kui protsessi, mis vajab jõupingutusi ja aega ning mille tulemusena luuakse midagi, mis eristub ja omab väärtust. Sellega kaasnevad finants-, psühholoogilised- ja sotsiaalsed riskid, mis tasuvad ära saadud tuluga. Stevenson ja Jarillo (1990) defineerivad ettevõtlust kui iseseisvat või organisatsioonis, indiviidide poolt algatatud ressurssidest sõltumata protsessi. Timmons (1997) defineeris ettevõtlust kui võimalustest juhitud arutlemist, mõtlemist ja tegutsemise viisi. Venkataraman (1997) väitis, et ettevõtlus ei ole midagi muud, kui küsimustele vastuste leidmine, uutele toodetele ja teenustele võimaluste leidmine, kelle poolt, kuidas ja milliste tagajärgedega see on võimalik. (Miettinen & Teder, 2006, lk 34)

Ettevõtja saab ettevõtlusega tegeleda ainult läbi ettevõtte ehk majandusüksuse, mis koosneb õigustest, kohustustest ja asjadest. Ettevõtte on varustatud kapitali ja tööjõuga. Ettevõttes peab olema oma raamatupidamine, finantsaruandlus, varade lahusus ja juhtimine (Lääne-Viru Rakenduskõrgkool, 2014). Mida suurem on ettevõtte, seda enam on tegevvoim jagunenud bürokraatliku süsteemi kohaselt või hierarhiliselt, mitme omanikuga ettevõttes on hääleõigus jagunenud vastavalt osaluse ja selle suuruse järgi (Salu, 2005, lk 11).

Ettevõtlusega tegeleda sooviv isik, peab alustama valitud teed ettevõttele sobiva vormi leidmisega (Äriseadustik, 15.02.1995). Sobiva ettevõtlusvormi leidmiseks on antud tutvustav lühiülevaade füüsilisest isikust ettevõtjast, täisühingust, usaldusühingust, osäühingust, aktsiaseltsist ja tulundusühingust. Lisaks on kirjeldatud ettevõtete liigitamist suuruse järgi ning antakse ülevaade, mille poolest erineb mikroettevõtte, väikeettevõtte, keskmise suurusega ettevõtte, suureettevõtte ja nišiettevõtte.

Ettevõtja lihtsaim vorm on füüsilisest isikust ettevõtja, kus füüsiline isik ja juriidiline isik on ühes isiksuses. Füüsilisest isikust ettevõtjaks saavad olla kõik teovõimelised füüsilised isikud (Äriseadustik, 15.02.1995). Füüsilise isiku teovõime seisneb võimes teha iseseisvalt kehtivaid tehinguid, ta saab teovõimeliseks 18 aastast (Tsiiviilseadustiku üldosa seadus, 27.03.2002).

Füüsilisest isikust ettevõtja ärinimi peab sisaldama tema ees- ja perekonnanime. Talupidajast füüsilisest isikust ettevõtjal on lubatud kasutada ees- ja perekonnanime asemel talu nime (Äriseadustik, 15.02.1995). Talu nime kasutamine on lubatud vaid siis, kui kinnisturaamatusse on kantud talu nimeline maatükk ja füüsilisest isikust ettevõtja õigus omanikuna, rentnikuna või kasutusvaldajana seda kasutada (Suppi, 2013, lk 30). Üksikutel juhtudel võib füüsilisest isikust ettevõtja tegutseda võõra nime all, näiteks ettevõtte võõrandamisel teisele füüsilisest isikust ettevõtjale; ettevõtte omandamisel nime muutuse korral; mitme nime kasutamine erinevatel ettevõtetel ühe füüsilisest isikust ettevõtja puhul (Äriseadustik, 15.02.1995). Füüsilisest isikust ettevõtja eelised äriühingute ees on lihtsamad ja odavamad registreerimistoimingud, tegevuse ebaõnnestumise korral vastutab ta võlausaldajate ees kogu oma varaga (Salu, 2005, lk 16).

Füüsilisest isikust ettevõtja on füüsiline isik ja juriidiline isik ühes isikus. Äriühingud on juriidilised isikud, keda esindavad volitatud füüsilised isikud, kes võivad juriidilise isiku nimel sõlmida tehinguid ja muid seadusest tulenevaid toiminguid. Samuti võib ka füüsilisest isikust ettevõtjal olla volitatud füüsiline isik teda esindama kehtivateks toiminguteks.

Täisühingu saavad asutada minimaalselt kaks osanikku, tegutsetakse koos valitud nime all, osanikud vastutavad kogu oma varaga solidaarselt ühingu kohustuste eest. Osanikeks saavad olla füüsilised isikud või juriidilised isikud. Osanikuks ei tohi olla kohaliku omavalitsuse üksus. Uusi osanike saab ühingusse võtta üksnes teiste osanike täielikul nõusolekul (Äriseadustik, 15.02.1995). Täisühingu kasumiosa, mis kuulub jaotamisele, arvestatakse osanikele proportsionaalselt vastavalt teostatud sissemakse suurusele, kui ei ole ühingulepinguga määratud teisiti (Salu, 2005, lk 31).

Usaldusühingu asutamiseks ja tegutsemiseks peab olema vähemalt kaks isikut. Tegutsetakse ühise ärinime all, ühel osanikul on, teised vastutavad sissemakse suuruse ulatuses ühingu kohustuste eest. (Äriseadustik, 15.02.1995) Usaldusosanikele ei ole seatud sissemaksete tegemisel alampiiri ning sissemakse asemel võib osutada teenust ühingu. Juhul kui usaldusühing jääb ilma usaldusosanikuta ning alles jääb vähemalt kaks täisosanikku, toimub muudatus ning usaldusühingust saab täisühing. (Justiitsministeerium, 2014)

Osaühingu puhul on tegemist äriühinguga, mille kapital on jaotatud osakapitaliks ja mille väikseim nimiväärtus saab olla üks euro. Minimaalne nõutud osakapitali suurus on 2500 eurot, sissemakseid saab teha rahas, osaühingule antavas varalises õiguses või rahalist väärtust omavas asjas. Sissemakseid ei tohi teha osaühingule pakutava tööga, teenusega ega asutamisel

tehtud tegevustega. Asutajaks saab olla vähemalt üks füüsiline või juriidiline isik ning asutamiseks tuleb sõlmida asutamisleping asutajate vahel va. juhul kui asutajaks on üks isik, kes on allkirjastanud asutamisosuse ning selle notariaalselt kinnitanud. (Äriseadustik, 15.02.1995)

Aktsiaseltsi aktsiakapitali minimaalne suurus on 25 000 eurot, aktsiakapital on jaotatud aktsiateks. Kohustuste täitmise eest vastutab Aktsiaselts oma varaga ise, aktsionäridel isikliku varaga vastutus puudub. Aktsiaseltsi saab asutada vähemalt üks juriidiline või füüsiline isik. Kapitali sissemaksetele kehtivad samasugused nõuded ja tingimused nagu osaühingul. (Äriseadustik, 15.02.1995) Aktsiaseltsi üldkoosolek on kõrgeimaks juhtimisorganiks. Üldkoosolekul kinnitatakse majandusaasta aruanne. Üldkoosoleku pädevusse kuulub audiitori ja nõukogu valimine. Nõukogu valib juhatuse, juhatus juhib ja esindab aktsiaseltsi (Salu, 2005, lk 20).

Tulundusühistu toetab läbi majandustegevuse selles osalevate liikmete huve ning pakub neile soodustusi ja toetusi. Varaline vastutus kohustuste eest kuulub ühistule. Võimalik on liikmete solidaarne või lisavastutus isikliku varaga. Ärinimi peab viitama täiendavalt ühistu tegevusalale ja nimes peab olema sõna ühistu. Ühistu asutamiseks on vaja vähemalt kahte füüsilist või juriidilist isikut, kes sõlmivad asutamislepingu. Tulundusühistu puhaskasumit liikmete vahel ei jaotata, vaid kantakse reservidesse (Tulundusühituseadus, 19.12.2001). Tulundusühistu ümber korraldamine aktsiaseltsiks või osaühinguks ei ole võimalik (Salu, 2005, lk 21).

Ettevõtteid on võimalik liigitada eelpool kirjeldatud ettevõtlusvormide järgi, lisaks on võimalik neid jaotada mikroettevõteteks, väikeettevõteteks, keskmise suurusega ettevõteteks või suurettevõteteks ning ka nišiettevõteteks. Ettevõtja tegeleb läbi ettevõtte ettevõtlusega.

Mikroettevõtte puhul on tegemist ettevõttega, kus töötajate arv on vähemalt 10. Ettevõtte liigitatakse mikroettevõtte alla, kui aastabilansi kogumaht on vähemalt kaks miljonit eurot ja aasta käive on minimaalselt kaks miljonit eurot. Väikeettevõttega on tegemist juhul, kui selles töötab vähemalt 50 töötajat. Ettevõtte liigitatakse väikeettevõtte alla kui aastabilansi kogumaht on vähemalt 10 miljonit eurot ja aasta käive on minimaalselt 10 miljonit eurot. Keskmise suurusega ettevõttes töötab vähemalt 250 töötajat. Keskmise suurusega ettevõtte aastabilansi kogumaht on vähemalt 50 miljonit eurot ja aastakäive minimaalselt 43 miljonit eurot. Keskmise suurusega ettevõtted lähevad kiirelt üle suurettevõtteks. (Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandeteenistus, 2015)

Kokkuvõtvalt selgus, et ettevõtluse olemuse mõistmiseks ei ole olemas ühte ja ainsat definitsiooni. Mida rohkem kirjeldatakse ettevõtluse olemust, seda mitmekülgsemaks muutub arusaamine ettevõtlustegevusest. Millist ettevõtlusvormi valida, sõltub ettevõtte tegutsemise eesmärgist, millest lähtudes valitakse endale sobiv vorm. Vormi valik ei pruugi olla lõplik ja püsiv, sest ettevõtluskeskkond on pidevas muutuses, ettevõtte peab olema paindlik ning valmis reageerima turumuutustele. See võib endaga kaasa tuua vajaduse muuta tegutsemisruunda, eesmäärke ja ettevõtte tegevusala. Vaatamata pidevalt toimuvatele muutustele ja uutele turutrendidele, ei ole oluline, milline ettevõtlusvorm valitakse tegutsemiseks, sest ettevõtlusega seotud mõisted (ettevõtja, ettevõtlikkus ja ettevõtte) on seotud ja kehtivad kõigi ettevõtlusvormide kohta.

1.2 Vähikasvanduse olemus

Üheks nišiettevõtluseks on vähikasvandus. Nišiettevõtte omab ja pakub toodet või teenust ühel konkreetsel spetsiifilisel suunal, tema klientideks on eriomaseid tooteid vajavad inimesed, kes on nõudlikud kvaliteedi ja vähemnõudlikud hinna suhtes. Andmaks täpsemat ülevaadet vähikasvanduse olemusest, peab töö koostaja vajalikuks kirjeldada vähiliike, vähitootmist ja anda ülevaade Eesti oludes vähikasvatamise võimalustest ja tehnoloogiast.

Maailma magevetes elab kokku enam kui 500 vähiliiki. Magevee vähid on liigitatud kolme erinevasse sugukonda nagu Astacidae, Cambaridae ja Parastacidae. (Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond, 2014) Euroopas on levinud viis liiki, kes kuuluvad Astacidae sugukonda (Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond, 2014). Euroopa päritolu ja Euroopas levivad vähiliigid on kitsasõraline vähk (*Astacus leptodactylus*), paksusõraline vähk (*Astacus pachypus*), kivivähk (*austropotamobius torrentium*) ja valgesõraline vähk (*Austropotamobius pallipes*) (Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond, 2014). Lisaks Euroopa päritolu vähkidele on Eesti kahes veekogus Ameerika päritolu signaalvähk (*Pacifastacus leniusculus*) (Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond, 2014). Eestis puudusid võõrvähiliigid (signaalvähk) aastani 2008, ainsaks põliseks liigiks on olnud jõevähk (Paaver, 2009, lk 5). Teades, millised sugukonnad on olemas maailmas ja millised neist on esindatud Euroopas, antakse ülevaade Eestis elavast jõevähist, kes kuulub *Astacus* sugukonda.

Jõevähile sobib elamiseks hapnikurikas, keskmiselt lupja sisaldav puhas veekogu, mis ei tohi olla liiga külm (suvel soojem kui 12 kraadi). Kaldad ja põhi peavad olema kõlblikud urgude ehitamiseks. Sobilikud on seisuveekogud ja vooluveekogud, kus on arenenud veelune taimestik. Eesti jõevähk elutseb jõgedes, järvedes, ojades ja võib leiduda ka kraavides. (Järvekülg, 1958, lk 16) Jõevähkide suguküpsus saabub kolmandal või neljandal eluaastal, kui nad on seitse kuni kaheksa cm pikkused. Paaritumisaeg saabub septembris-oktoobris. Peale paaritumist kannab emasvähk marja sügisest varasuveni, kuni hakkab toimuma marja koorumine. Vähi kasv toimub ainult kesta (kitiinkoorik) vahetamisel. Kasvamise leiab aset üksnes uue koorikuga kuna see on pehme ja veniv. Mõõduliseks vähiks peetakse 11 cm. suurust vähki. Selline tulemus saavutatakse nelja kuni viie aastaga. (Hurt, 2008, lk 5)

Vähikasvanduse rajamisel suurima valiku ees ollakse siis, kui hakatakse kasvatusmeetodit valida. Järgnev osa annab ülevaate erinevatest kasvatusmeetoditest ja nende erisustest.

Vähikasvanduses on võimalik valida nelja erineva tehnoloogia vahel, milleks on (Mannonen & Paaver, 2001, lk 29-32):

1. Ekstensiivne ehk loodusliku toitumisrežiimiga tiigid (loodustoidutiigid).
2. Poolintensiivne tiigikasvatus.
3. Intensiivne tiigikasvatus.
4. Polükultuur (mitme liigi kasvatamine samas tiigis).

Ekstensiivne ehk loodusliku toitumisrežiimiga tiigikasvatus on võimalikult looduslähedane meetod. Vähe kasvatatakse looduslikes tingimustes, loodusliku toidubaasiga ja looduslikul temperatuuril (Eesti Maülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond, 2014). Loodustoidutiikide puhul on tegemist maasse kaevatud tiikidega. Loodustoidutiigi rajamiseks on võimalik ka paisutada vooluveekogu, kuhu asustatakse erivanuselisi vähipoegi ja suguvähke. Tiigi asustamist on soovitatav korrata mitmel aastal järjest. Seda põhjusel, et saada positiivsem tulemus, sest vähkide ellujäämine aastate lõikes on erinev, vähid hakkavad ise kasvama ja paljunema moodustades isetaastuva populatsiooni. Vähipüügiga majandamiseks on piisavalt arvukas alles teine või kolmas põlvkond. Seega tootmispotentsiaal tiigis kujuneb välja viie kuni kümne aastaga. (Mannonen & Paaver, 2001, lk 30)

Poolintensiivse kasvatusmeetodi korral kasutatakse konstruktsiooni poolest erinevaid tiike võrreldes ekstensiivse tiigikasvatusega (Mannonen & Paaver, 2001, lk 30). Poolintensiivses tiigikasvatuses kasutatakse tühjendatavaid tiike, kus toimub vähkide söötmine, sorteerimine ja

harvendamine. Ülejäänud tegevused nagu poegade koorutamine, marja hautamine, kudemine ja paaritumine võib toimuda siseruumides, mis võimaldavad kontrollitud tingimusi ja tegevust. Tulenevalt kontrollitavatest tingimustest suureneb toodang ruutmeetri kohta. (Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond, 2014)

Intensiivse kasvatuse meetodi korral toimub vähikasvatuse siseruumide basseinides. Tingimused on optimeeritud, vähkide suremus on väiksem ning kiirem kasv, kuid see eeldab tööd ja teadmisi (Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond, 2014). Intensiivne kasvatuse meetod on valikust enam tööd ja kapitali nõudvam meetod, sest tuleb saavutada tehnoloogiline kontroll temperatuuri ja vee läbivoolu üle basseinides. Kulutused suurenevad sisekasvatuse basseinide ehituse ja käiguhoidmise tõttu. Vajalik on teostada regulaarset vee kvaliteedi kontrolli, kasutada elektrit tarbivaid masinaid. Intensiivsel kasvatuse meetodil on vähkide asustus tihe, mis soodustab haiguste levikut. (Paaver & Tootsman & Maripuu & Sepp & Kikas, 2005, lk 48) Intensiivse tootmisega ei ole vähikasvatuse protsessis tasuvust saavutatud, kuid vähi poegade kasvatamises on üle mindud intensiivsele kasvatuse meetodile (Mannonen & Paaver, 2001, lk 31).

Polükultuur (mitme liigi kasvatamine samas tiigis) võimaldab kasvatada mitut liiki ühes tiigis. Näiteks kasvatatakse vähke koos kaladega, saavutatakse kokkuhoidu sööda osas, sest kasutatakse kalade söödast tekkinud jääke. Liikide valikul on oluline mitte panna samasse tiiki liike, kes võiksid teise liigi süüa. Röövkaladega koos on võimalik kasvatada vähke, kes on pikemad kui 4 cm. Soomes on leitud, et vastkoorunud vähipoegade hinna langemise korral on tasuv ehitada vähikasvatandus ümber noorkaladele näiteks koha kasvatamiseks rajatud tiikideks. Ümberehitusel lihtsustatakse tiigi tühendamist ning lisatakse varjepaiku. Loodustoidutiigid, mis on rajatud kalapoegade kasvatamiseks, on toitainerikkad, pehmepõhjalised ja madalad. Sellega võib kaasneda talvel madal hapnikusisaldus veekogus. Olukorra vältimiseks on vajalik veekogu rikastada hapnikuga. Lisatööd tekitab polükultuuri korral tiikide tühendamine siis, kui on vajalik liikide eraldamine. Vähe on kalaliike, kes sobiksid vähkidega koos kasvatamiseks. Kasutades polükultuuri kasvatamisel koos kaladega, aeglustub vähkide kasv, nad muutuvad arglikumaks ja nende liikuvus väheneb. (Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond, 2014) Kui on valitud kasvatuse meetodite vahelt õige ja sobivaim, on oluline kurssi viia end vähikasvatanduses esinevate riskidega, mis mõjutavad ettevõtlustegevust.

Tiikide rajamisega kaasnevad alginvesteeringud, mis tasuvad ennast ära kuni kuue aastaga. Tiigid erinevad nii kujult kui ka sügavuselt. Tiikidele lisatakse ehitised, mis võimaldavad

veeregulatsiooni (vee kõrguse reguleerimine). Tiigi ehitusel ja kujundamisel lähtutakse eesmärgist, milliste tegevuse jaoks soovitakse vähki kasvatada, kas noorvähkide või kaubavähkide kasvatus või vähipüügitiik. (Paaver; Tootsman; Maripuu; Sepp; Kikas 2005:47)

Vähikasvandus on majanduslikult tasuvuse osas pidevalt muutuv. Peamiseks tasuvust mõjutavaks teguriks on kasvatusmeetod. Tasuvaks peetakse vähikasvandust loodustoidu tiikides juhul kui suudetakse alustada vähipopulatsiooniga, kes jätkab normaalset paljunemist. Normaalse paljunemise tulemusena kõigub iga aastane vähisaak 58 - 500 kg hektari kohta. Saagi kõikumine on tingitud vähiliigist ja keskkonnatingimustest. Vähikasvanduse suurimaks riskiks on ebaõnnestunud vähkide paljundamine. Müüdavate vähkide hinna langus ja sisseostetavate noorte vähkide hinnatõus võib vähendada vähikasvanduse tasuvust. Lõpliku tasuvuse määramisel saab otsustavaks teguriks lõpptoodangu hind turustamisel. Tulud peavad katma tootmis- ja investeerimiskulud ning laenu korral ka intressid. (Mannonen & Paaver, 2001, lk 36-37) Seda lihtsustab tegutsemise võrgustikus, mis tagab omavahelise koostöö tulemusena suutlikkuse suurendada konkurentsivõimet (Brice, 2005, lk 157).

Valides ettevõtjana vähikasvanduse tuleb seada eesmärgid ja teha valik kasvatussuuna osas. Valikuteks on vähikasvandus kui põhitegevus, mis tähendab suuremahulist tootmist või siis kõrvaltegevus talupidamisele, turismiettevõttele ja muule sarnasele.

Rootsis on ettevõtteid, kellele vähikasvandus on kõrvaltegevuseks, sest nad on arvamusel, et toimivaks lahenduseks on vähikasvandus klassikalise põllumajanduse kõrval. Kõrvaltootmiseks on sobivaim ekstensiivne tiigikasvatus, kus on looduslik toidubaas ja looduslähedased tingimused. Kulud optimeeritakse sellisel viisil hooajatöötajate ja ettevõtluseks vajamineva toodangu arvel. Põhitegevuse korral on soovituslik valida intensiivse ja poolintensiivse kasvatusmeetodi vahel. (Paaver & Tootsman & Maripuu & Sepp & Kikas, 2005, lk 17)

Vähikasvandusest saadud toodangut jaotatakse kolme gruppi. Toodetakse müügiks kaubavähki. Turustamine on suunatud Soome, Rootsi ja Eesti turule. Soome kokkuostus makstakse sõltuvalt suurusest 3 eurot ühe vähi eest. Turu kõrgeimat hinda omavad elusad, keedetud ja jahutatud vähid. Jahutatud vähi müük on suunatud riikidesse, kus on keelatud elusate vähkide sissevedu. Asustusmaterjali müük on suunatud Eesti siseturule. Asustusmaterjali hinnavahe on vahemikku 0,4 - 1,3 eurot üks vähk. Põhiliseks ostjaks oli 2005 - 2007. Aastal Eesti riik, kes mitmekesisust

kohalikke veekogusid 13 000 ühesuviste vähkidega ja 25 000 kahesuviste või vanemate vähkidega. (Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandeteenistus, 2014)

Saksamaalt on teada üks tehtud pakkumine hulgikogusele, kus pakuti ühe kilogrammi eest 20-30 eurot. Siseturu üksikute tehingute puhul on hinnad olnud 15 - 16 eurot ning kokkuostjad maksavad 0,3 - 0,6 euro ühe vähi eest. Elusvähkide 1997. aasta turuhinnad ühel kg olid: Soomes jõevähk 62 - 76 eurot ja signaalvähk ~82 eurot; Saksamaal jõevähk 35 eurot ja signaalvähk 21 - 28 eurot; Taanis jõevähk 30 - 38 eurot ja signaalvähk 19 - 27 eurot. Soome vähikasvatatajad said 1998. aastal ühe vähi eest 2,2 eurot, mis teeb ~70 eurot üks kilogramm. Looduslikus veekogus on võimalik saada ühelt hektarilt toodangut kuni 40 kg. Vähikasvatustiigi ehitamine maksab ligikaudu 13 000 eurot. Minimaalsete kuludega ja kaubavähkide hinna tõusuta ei ole vähikasvandus jätkusuutlik ilma toetusteta. (Maaelu Arengu Instituut, 2001, lk 78-79)

Soomes müüdavast toodangust on enamus elusad vähid. Toodang müüakse püüdjate ja põllumeeste poolt otse ostjatele ja ettevõtetele. Lõpptarbijani jõudmiseks läbib toodang üks kuni kolm vahendajat, mis tõstab lõpptarbijale toodangu hinda. Kasvatat tarbimist on üles hakanud näitama töödeldud vähi toodang: küpsetatud, marineeritud ja külmutatud vähk. Jõevähi hind on üles näidanud teatud piirides kõikumist, olles sõltumatu saagi suuruselt ja üldisest majanduskeskkonnast. Jõevähk on traditsiooniliselt olnud kõrgelt hinnatud toode. Aastal 1980 oli suuruses 10 - 11 cm jõevähi hind vahemikus 1,5 - 2 eurot. 1990. aasta majanduslanguse tõttu hakkas jõevähi hind langema, saavutades madalaima hinna 1995. aastal. Hind langes 1 euro lähedale (1,02 eurot). Sellest ajast alates on jõevähi hind taas hakanud kasvama. 2003. aasta hooajal olid jõevähi väärtused suuruselt 11+ cm kasvanud kolme kuni nelja euron. Suuruselt 10+ cm oli väärtus kasvanud 2 - 2,5 euron. Turu muutused toimusid signaalvähi turule saabumisega. Esimesed signaalvähid olid kõrgelt hinnatud eriti suurte sõrgadega isased vähid. Üheksakümne aasta keskel kõikusid hinnad 2,5 - 4 euro vahel. Sellest ajast alates on hind langenud saavutades keskmiseks hinnaks peale 2000. aastat 1,5 - 2 eurot. Lisaks toodavad tootjad turuhinda mõjutavat väiksekasvulist (9 - 11 cm) signaalvähki. Väiksekasvulise signaalvähi hind on pool eurot tükk. (Jussila & Mannonen, 2004, pp 372-373)

Rootsi on viimase kümne aasta jooksul importitud igal aastal jõevähki vahemikus 1 500 - 3 000 tonni. Peamiseks imporditavaks kaubaks on töödeldud jõevähk külmutatud vaakumpakendites. Rootsi kohalikud vähipüüdjad püüavad vahemikus 1 000 - 1 500 tonni jõevähki lisaks imporditavale toodangule. Andmed kohalike püütud koguste kohta on kogutud

küsitluste põhjal ja ei ole täpsed. Rootslased tarbivad keskmiselt 0,5 kg. vähki inimese kohta aastas. 1 kg. hind jaemüügiketis jääb 7 - 90 euro vahele. Odavamaks toodanguks on väikese suurusega külmutatud Hiina *Procambarus clarkii* sorti vähid ja kallimateks on suured värskelt püütud rootsi jõevähid, mis on saadaval kala kauplustes. Jõevähi hind võrreldes signaalvähiga on Rootsis kahekordne. Turg on nõudlik ja orienteeritud kvaliteedile. Kõrgema hinnaga on võimalik turustada üksnes hästi maitsvat, kena välimusega, kahe suure sõraga jõevähki. Igal aastal kajastab meedia hinnanguid müügis olevatele toodetele. See tõstab tarbijate teadlikust pakutavatest toodetest ja kvaliteedist, mis on rootslastele oluline igal aastal augustis toimuvaks kräftskiva festivaliks. Kräftskiva festival on traditsiooniline Rootsis toimuv jõevähi söömise pidustus. (Edsman, 2004, pp 372-373)

Soome ja Rootsi vähikasvandustest, turustamisvõimalustest ja vähikultuurist saab järeldada, et mida jõukam on riik, seda enam tegeletakse nišiettevtlusega. Vähikasvanduse tasuvuse üks olulisemaid tegureid on hind.

Eesti kohaliku turu olukord võrreldes teiste riikidega vajab kaasa aitamist. Kaubandusvõrkude kaudu on Eestis saadaval Hiina ja Hispaania vähid. Seetõttu on Eesti vähikasvandusettevõtted sunnitud suunduma välisturgudele. (Maripuu, 2004, lk 20-21) Samade probleemidega tegelevad ka Ameerika Ühendriikide vähikasvatavad.

Ameerika Ühendriikides on vesiviljelus üks kiiremini kasvav segment põllumajanduses. Vähikasvatavate saak jääb vahemiku 18 000 - 23 000 kg aastas. Kogu Ameerika Ühendriikide tarbimisest 70% tarbitakse Louisiana osariigis, kus toodetakse 90% kogu Ameerika Ühendriikide toodangust. Ülejäänud 10% toodetakse Floridas, Texases ja Alabamas, millest alla ühe protsendi moodustab Põhja-Carolina toodang. Aastal 2000 tootsid viis tootjat kokku 9 000 kg kogu mahust. (Department of Agriculture and Consumer Services, 2001, lk 2)

Kasvatamisvõimaluste kaks peamist suunda on Eestiga võrreldavad ekstensiivne ja polükultuurne tiigikasvatus. Ekstensiivse tiigikasvatuse alla kuuluvad monokultuurne tiigikasvatus, loodusliku toitumisrežiimiga ja metsa kasvanud tiigid. Polükultuurse tiigikasvatuse alla kuuluvad tiigid, milles kasvatatakse riisi ja jõevähki, sojaubasid või riisi, jõevähki ja sööti. Nendes tiikides toimub kasvatamine vaheldumisi. (McLain & Pomaire & Lutz & Shirley, 2007, lk 10-13)

Louisiana osariigis kasvatatakse kaubanduslikul eesmärgil kahte liiki vähke - punane soovähk ja valge jõevähk. Kasvatavad realiseerivad toodangu elusana. Toodang müüakse kokkuostjatele ja piiratud koguses poodidele, restoranidele ja lõpptarbijatele. Töödeldud kujul

turustatakse värsket või külmutatud kõhu või saba liha. Populaarseim töödeldud toode on keedetud ja käsitsi kooritud liha. Kohaliku turu olukord muutub keerulisemaks, kuna imporditakse odavamalt toodangut Hiinast. Keskmise tootjatele makstav hind on vahemikus 1997. aasta kuni 2005. aasta varieerunud 100 - 150 eurot kg. kohta. Kohaliku turu hoidmiseks on Ameerika Ühendriikide kaubandusministeeriumi poolt seatud imporditavale kaubale piirangud. (McLain & Pomaire & Lutz & Shirley, 2007, lk 48-51)

Kokkuvõtvalt selgus, et vähikasvandus on ajaliselt pikk ettevõtlustegevus, mis on kohane nišiettevõtlusega tegelevale ettevõttele. Tegutsedes vähikasvatusega mõne muu põhitegevuse kõrvalt on võimalik riske hajutada, kuid piisavate teadmiste ja pühendumuseta on ebaõnnestumine võimalik. Vähekide kasvatamisvõimalused, turg ja tarbijaskond erinevad riikide lõikes. Eestis on vähikasvatuse traditsioonid tagasihoidlikud, kuna vähikasvanduse rajamine on kulukas ja tasuvus saavutatakse pikaajaliselt. Minimaalsete kuludega ja kaubavähkide hinna tõusuta ei ole vähikasvandus nišiettevõttele jätkusuutlik ilma toetusteta.

2. VÄHIKASVANDUETTEVÕTJATE ETTEVÕTLUSTOETUSED

2.1 Ettevõtlusstatistika ja ettevõtlustoetused Eestis

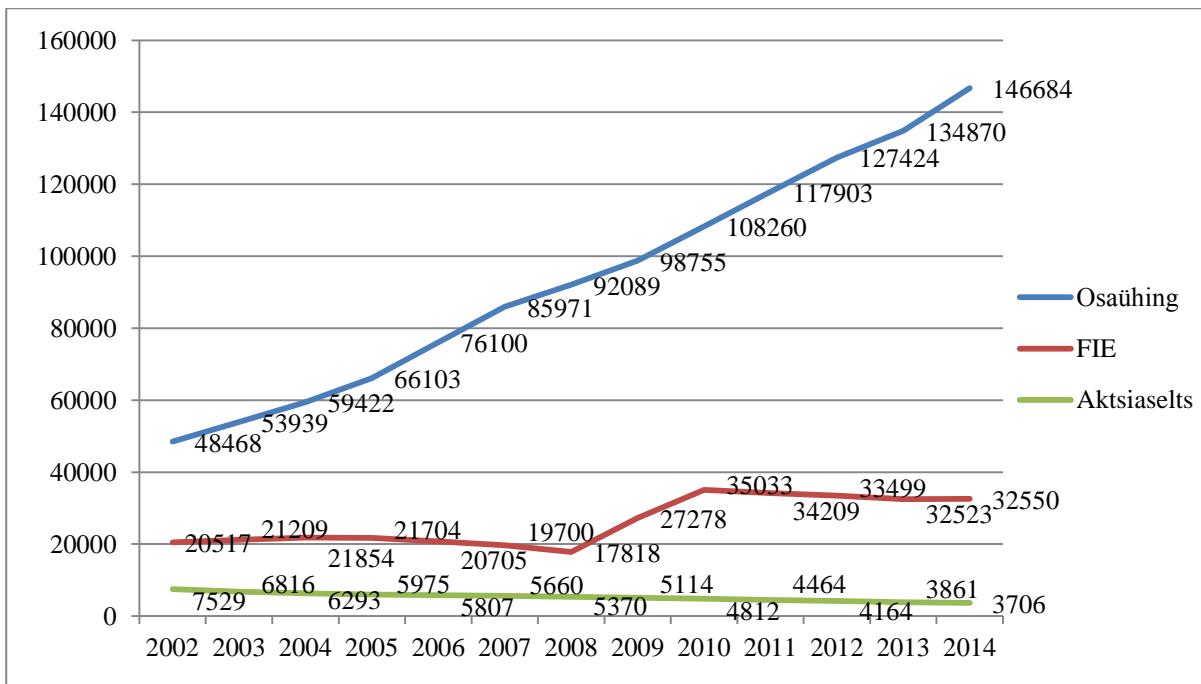
Ettevõtlusstatistika kajastab informatsiooni ettevõtjate aktiivsuse kohta. Aktiivsetele ettevõtjatele väljastatakse ettevõtlustoetusi. Vähikasvandusettevõtjatele väljastatakse põllumajandustoetusi, mille taotlemiseks peab ettevõtja pöörduma PRIA poole.

Registreeritud ettevõtete statistiline analüüs teostatakse alates 2002. aastast Justiitsministeeriumi ja Registrate ja Infosüsteemide keskusest saadud andmete põhjal. Analüüsitakse, milline on ettevõtteks registreerimisel enim kasutatud ettevõtlusvorm, millised ettevõtlusvormid on kasvutrendis ja millised hääbumas. Ettevõtluse statistika kajastamiseks koguti andmeid ettevõtete kohta ajavahemikus 2002 - 2014.

Ettevõtluskeskkond terviklikuna analüüsidest saab äriühingute vormid jagada kahte erinevasse gruppi (vt joonis 1 ja 2). Kahe grupi sisuline erinevus seisneb registreeritud ettevõtlusvormide mahtudes. Joonisel 1 olevad ettevõtlusvormid ületavad registreeritud mahtude arvude poolest kolme tuhande piiri ja joonis 2 ei ületa seda piiri. Seega ühingud ja ühistud omavad väiksemat osatähtsust registreeritud mahtude poolest kui füüsilisest isikust ettevõtjad, osaühingud ja aktsiaseltsid.

Jooniselt 1 nähtub, et Eestis on populaarsem osaühing. Keskmiselt registreeritakse aastas 8 280 osaühingut. Märgatav kasv on registreeritud osaühingute osas aastal 2014, kui registreeriti 12 958 osaühingut. Selline kasvutempo on osaühingute arvu suurendanud enam kui kolm korda analüüsitud ajavahemikul. Registreeritud füüsilisest isikust ettevõtjate keskmine arv on igal aastal suurenenud 1 008 ettevõtja võrra. Vahemikul 2005 - 2008. aasta, füüsilisest isikust ettevõtjate arv vähenes 4 036 võrra ja vahemikul 2011 - 2013. aasta 2 510 võrra. 2009. aastal lisandus 9 460 füüsilisest isikust ettevõtjat ja 2010. aastal lisandus 7 755 füüsilisest isikust ettevõtjat. Võrreldes 2002. ja 2014. aastat, saab järeldada, et füüsilisest isikust ettevõtjate arv on 1,5 korda suurenenud ja 2014. aasta seisuga on neid 31 611.

Analüüsist nähtub, et ettevõtete arv on aastate lõikes suurenenud (vt joonis 1 ja 2).

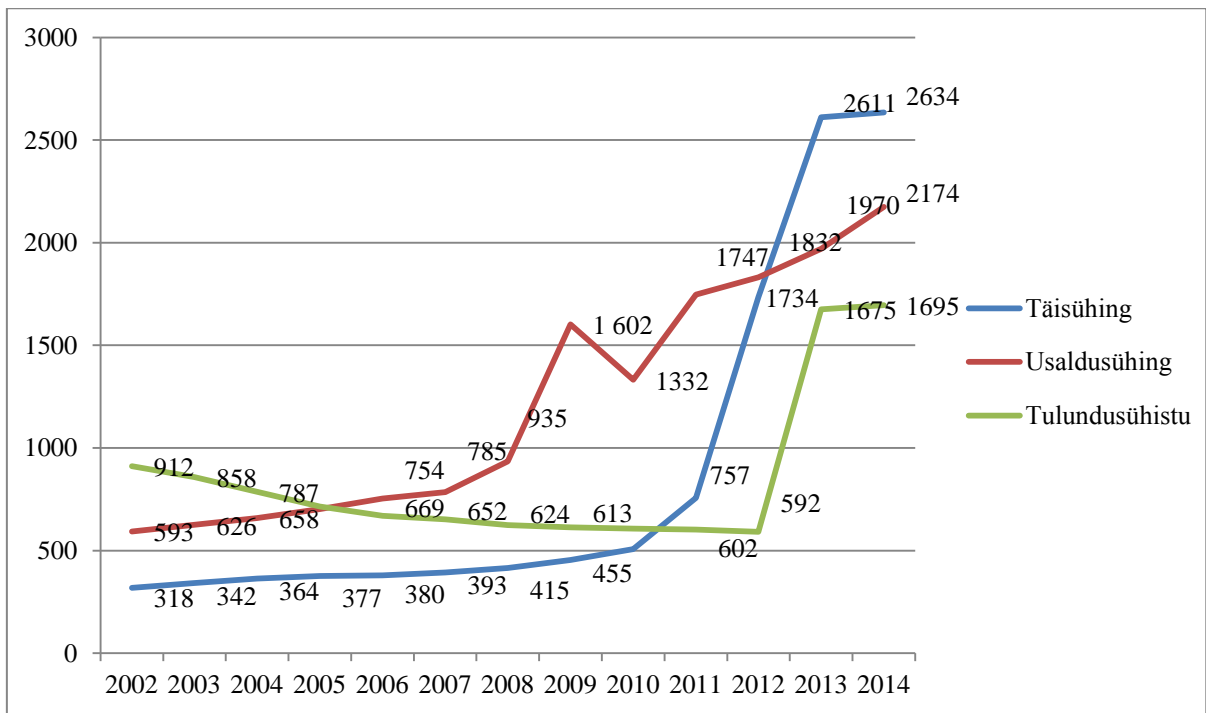

Joonis 1. Registreeritud ettevõtete (OÜ, FIE, AS) arv aastatel 2002-2014 (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2015, autori koostatud).

Registreeritud füüsilisest isikust ettevõtjate arvu muudab ebatäpseks asjaolu, et kuni 2009. aasta esimese jaanuarini oli võimalik neil ennast registreerida Maksu- ja Tolliametis maksukohustuslase registris ning varasemad andmed äriregistris on ebatäpsed (Maksu- ja Tolliamet, 2015).

Aktsiaseltside osatähtsus ettevõtluses väheneb (vt joonis 1) keskmiselt aastas 319 aktsiaseltsi. Sellest järeldub, et analüüsitava perioodi jooksul on aktsiaseltside arv vähenenud 3 828 võrra ehk kokku ligi kahekordne vähenemine 2002. aasta algusest. 7 529 registreeritud aktsiaseltsist on 2014. aasta lõpuks alles jäänud 3 701 registreeritud aktsiaseltsi. Aktsiaseltside osakaalu vähenemist kogu ettevõtete seas võib eeldada ka tulevikus.

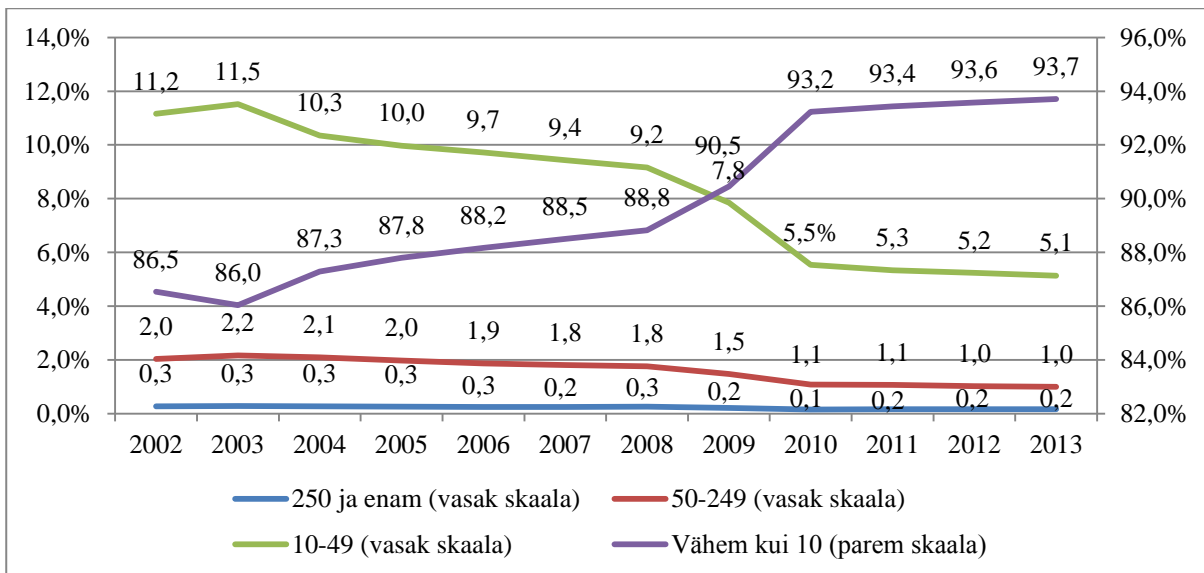
Analüüsist nähtub, et ühingute ja ühistute arvud aastate lõikes (2002 - 2014) on suurenenud (vt joonis 2). Analüüsitava perioodil on täisühingute arv tõusnud 1,6 korda. Täisühingute arv on jäänud muutumatuks alates 2013. aastast (vt joonis 2). Usaldusühingute arv on tõusnud (3,73 korda) ja 2014. aastal on Eestis 2 174 registreeritud usaldusühingut (vt. joonis 2). Tulundusühingute arv tõusnud (1,85 korda) ja 2014. aastal on Eestis 1 695 registreeritud tulundusühingut (vt. joonis 2). Analüüsiandmetest nähtub, et vähenevad aktsiaseltsid ja füüsilisest isikust ettevõtjad.

Joonis 2. Registrisse kantud ettevõtete (TÜ, UÜ, Tulundusühistu) arv aastatel 2002-2014 (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2015, autori koostatud).

Eesti Statistikaameti andmete alusel tegutses Eestis 2013. aastal 112 760 ettevõtet (vt lisa 1). Võrreldes 2002. aastaga on ettevõtete koguarv kahekordistunud (tõus 97,2%). Enamus Eestis tegutsevatest ettevõtetest on mikroettevõtted. 2013. aastal moodustasid vähem kui kümne töötajaga ettevõtted ehk mikroettevõtted ligikaudu 94% kõikidest ettevõtetest. Väikeettevõtted (10 - 49 töötajat) moodustasid 2013. aastal kõikidest ettevõtetest 5,1%. Alates 2008. aastast hakkas tõusma mikroettevõtete ning langema väikeettevõtete osakaal. Viimase kümne aastaga on mikroettevõtete osakaal kõikide ettevõtete seas kasvanud 8,0%, väikeettevõtete osakaal on samal ajal langenud enam kui 6,0%. Keskmise suurusega (50 - 249 töötajat) ettevõtete osakaal jääb analüüsitaval perioodil ühe kuni kahe protsendi vahele, langeb aastate lõikes.

2013. aastal oli keskmise suurusega ettevõtteid 1 126, võrreldes 2002. aastaga on nende arv vähenenud 3,0% võrra. Suurettevõtete osakaal kõikide ettevõtete seas ei ole oluliselt muutunud, moodustades 2013. aastal 0,2%. Üle 250 töötajaga ettevõtteid oli 2013. aastal 182, võrreldes 2002. aastaga on nende arv kasvanud 15,9% võrra. (vt joonis 3)

Joonis 3. Ettevõtete jaotus töötajate arvu järgi aastatel 2002-2013. aastal (protsenti) (Eesti Statistikaamet, 2015, autori koostatud).

Eesti Vabariigi II iseseisvusperioodil on olnud võimalik ettevõtlikel isikutel tegeleda ettevõtlusega 24 aastat. Selle aja jooksul on läbi viidud mitmeid muudatusi ettevõtlustegevust reguleerivates õigusaktides, muutunud ja arenenud on ettevõtluskeskkond ja ettevõtted ning riiklikul tasandil on hakatud enam tähelepanu pöörama ettevõtluse arendamisele. Ettevõtluse arendamiseks on loodud Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS), oma panuse arengusse annab ka Eesti Töötukassa ning põllumajandusettevõtteid arendab ja toetab PRIA.

Osaühingute asutamise osas toimus oluline muudatus 2011. aastal, kui sai võimalikuks kuni 25 000 euro suuruse osakapitaliga osaühingu asutamine ilma rahalise sissemakseta juhul kui asutajateks on füüsilised isikud (Eesti Maksumaksjate Liit, 2015). Registreeritud osaühingute kasvu see endaga kaasa ei toonud. Registreerimine muutus lihtsamaks ja odavamaks ettevõtjatele, kellel olid olemas vahendid töö tegemiseks, kuid puudusid vabad vahendid osakapitali sissemaksiks.

Panuse ettevõtluse arendamisesse on andnud EAS, mis võimaldab oma tegevusega ettevõtetele riiklikke toetusi, milleks on stardi- ja kasvutoetus. Starditoetus on mõeldud alustavale ettevõttele, kelle ettevõtte asutamisest ei ole möödunud rohkem kui 12 kuud. Ettevõtte peab looma vähemalt ühe täistööajaga aastaringse töökoha. Toetuse taotlemiseks ja saamiseks on vajalik äriplaan ja tegevusplaan. Starditoetust on võimalik taotleda suuruses kuni 5 000 eurot. Starditoetuse taotleja omafinantseeringu suurus peab olema minimaalselt 20% ja toetuse osakaal saab olla maksimaalselt kuni 80%. Starditoetuse eeldatav kasutusotstarve on

mõeldud põhivara soetamiseks ja turundustegevuste kulude katteks (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, 2015).

Kasvutoetus on mõeldud alustavale ettevõttele, täiendamaks rahalisi vahendeid ettevõtte laiendamiseks ja rahvusvahelistumiseks. Kasvutoetuse maksimaalne suurus on kuni 32 000 eurot. Kasvutoetuse taotleja omafinantseeringu suurus peab olema minimaalselt 50% ja toetuse osakaal saab olla maksimaalselt kuni 50%. (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, 2015) Kasvutoetuste eeldatava sihtgrupi tunnusteks on (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, 2015):

1. Ekspordile suunatud tooted ja teenused.
2. Omas valdkonnas kõrge tasuga töökohtade loomine.
3. Koduturul tõestatud ärimudel.
4. Laienemiseks valmis tooted või teenused.

EAS-i poolt väljastatavaid toetused on vähese tähtsusega abi (VTA). Vähese tähtsusega abi on sätestatud konkurentsiseaduses (KonkS) § 33. Kõikides liikmesriikides on ühisturu toimivaks ja efektiivseks konkurentsi säilimiseks seatud eesmärk konkurentsipiirangud kõrvaldada. Vähese tähtsusega abi saavad ettevõtted seatakse eelisolukorda toetuste saamisega. Selline eelisolukorra tekkimine on lubatud ainult juhul kui antud olukorras nähakse toetuste andmisega suuremaid tulusid kui sellega kaasnevad konkurentsimoonutustest tekkivad kahjud. (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, 2015) Kolme majandusaasta jooksul on ettevõttel maksimaalselt võimalik kasutada vähese tähtsusega abi summas kuni 200 000 eurot, transpordisektoris on see summa maksimaalselt 100 000 eurot. (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, 2015)

Vähemalt määral on oma panuse ettevõtluse arendamisesse andnud Eesti Töötukassa, võimaldades ettevõtlikele inimestele vajalikke koolitusi ja algkapitali ettevõtte rajamiseks.

Eesti Töötukassa eesmärk toetuste osas on toetada ja motiveerida ettevõtlustegevuse arendamist. 2015. aastal on Eesti Töötukassa poolt väljastatava toetuse maksimaalne suurus kuni 4 474 eurot. Ettevõtluse alustamise toetust on võimalik taotleda loodaval äriühingul või alustaval füüsilisest isikust ettevõtjal. Füüsiline isik, kes hakkab toetust taotlema, peab olema töötu või töötusijana registreeritud mittetöötav vanaduspensioniealine inimene. Lisatingimustena peab ta olema vähemalt täisealine, olema läbinud ettevõtluskoolituse või omama majandusalast haridust või ettevõtlus kogemust. Töötu, kes soovib toetust taotleda, peab Töötukassale esitama avalduse, äriplaani, eluloo kirjelduse, tööturuteenuste ja -toetuste

seaduse § 19 lg 1 punktis 2 sätestatud nõuete täitmist tõendavaid dokumente või koopiaid nendest. (Eesti Töötukassa, 2015)

Põllumajandusettevõtetele toetusi väljastavaks asutuseks on PRIA. Tegemist on valitsusasutusega, mis loodi 2000. aastal, ning kelle ülesandeks on Euroopa Kalandusfondi toetuste, turukorralduslike toetuste, Euroopa Liidu põllumajanduse ja maaelu arengu toetuste ja riiklike toetuste andmine. Peale selle on Eestis PRIA ülesandeks pidada põllumajandusregistreid ja sellega seotud andmete analüüsimine ja töötlemine. PRIA kuulub Eesti Vabariigi Põllumajandusministeeriumi valitsemisalasse. (Eesti Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet, 2015) Eraldi toetab põllumajandusvaldkonda PRIA, mis on mõeldud põllumajandussektoris tegutsevatele ettevõtetele.

PRIA-lt on võimalik toetust taotleda taimekasvatuse, loomakasvatuse, kalanduse, LEADER, maaelu arendamise ja metsanduse raames. Kalakasvatus kuulub vesiviljeluse alla, mille peamised suunad on kaubakalakasvatus, vähikasvatus ja kalakasvatus asustamismaterjali saamise eesmärgil (Eesti Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet, 2015). Kindlaid ühtseid nõudeid toetuste taotlemisel ei ole. Igas valdkonnas on võimalik taotleda erinevaid toetusi, sõltuvalt toetuste perioodist ja pakutavatest võimalustest. Vastavalt taotleva toetuse eripärale ja valdkonnale kuhu seda soovitakse saada, on esitatud ka nõuded dokumentidele, mis on esitamiseks ette nähtud ja vajalikud. Vahemikus 2007 - 2013. aasta oli võimalik eraldada Euroopa Kalandusfondist Eesti kalandussektorile 84,6 miljonit eurot, millele lisandus Eesti riigi poolne osa (25%). Selle tulemusena saadi Eesti kalandussektori aasta keskmiseks toetussummaks 15,98 miljonit eurot (Eesti Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet, 2015). 2014. aastal pakuti vesiviljelusettevõtetele arendamiseks ja kaasajastamiseks kokku toetusi summas 2 miljonit eurot. (Eesti Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet, 2015)

Põllumajandustootjad iseloomustavad ettevõtlust kui teadmiste kogumit, mida kasutatakse toodangu turustamisel. Põllumajandustootjad mõistavad, et konkurents turul suureneb ja tegevuse jätkamiseks peavad nad oma ettevõtlustegevust pidevalt arendama. Väiksemate tootmishahtudega põllumajandustootjad on seetõttu keerulisemas olukorras. Nende jätkusuutlik tegevus on sõltuv toetustest ja võimest laieneda. Talunikud on kirglikud ettevõtjad ja valmis võtma eelnevalt kalkuleeritud riske, et suurendada tulu ja kasumit. (Kahan, 2012, lk 2)

Kokkuvõtvalt selgus, et aastatel 2002-2014. on suurenenud registreeritud ettevõtete kogumaht ca 2,41 korda. Selgus, et Eestis on populaarsem ettevõtlusvorm osaühing. Analüüsitud ajavahemikul on osaühingute arvu suurendanud enam kui kolm korda. Registreeritud füüsilisest isikust ettevõtjate keskmine arv on igal aastal suurenenud. Analüüsitud ajavahemikul on füüsilisest isikust ettevõtjate arv 1,5 korda suurenenud, kuid viimastel aastatel on hakanud nende arv langema. Samuti väheneb aktsiaseltside osatähtsus ettevõtluses ning vähenemist võib eeldada ka tulevikus. Täisühingute, usaldusühingute ja tulundusühistute arv on analüüsitud perioodil suurenenud. Vastavalt Eesti Statistikaameti andmetele on enamus Eestis tegutsevatest ettevõtetest mikroettevõtted, millele järgnevad väikeettevõtted, keskmise suurusega ettevõtted ja suurettevõtted. Töö koostaja hinnangul on ettevõtete kasvule kaasa aidanud lihtsustatud ettevõtte registreerimine ja toetusmeetmed. Näiteks 2011. aasta, kui toimus muudatus osaühingute asutamise osas, millal sai võimalikuks kuni 25 000 euro suuruse osakapitaliga osaühingu asutamine ilma rahalise sissemakseta juhul kui asutajateks on füüsilised isikud. Panuse ettevõtluse arendamisesse on andnud EAS, PRIA ja Eesti Töötukassa, kes on peamisteks ettevõtlusega seotud toetuste väljastajateks. Vähikasvandusettevõtetele on põhiliseks toetuste väljastajaks PRIA.

2.2 Ettevõtlustoetuste sihipärane kajastamine majandusaasta aastaaruandes

Ettevõtlustoetuste sihipärase kajastamise all käsitletakse ettevõtetele makstavate toetuste kirjendamist majandusaasta aruannetes õigesti ja õiglaselt ning vastavalt tegelikule olukorrale. See tähendab, et samal aastal kui toetus on ettevõttele väljastatud, kajastatakse toetussumma bilansis, kasumiaruandes ja rahavoogude aruandes õiglaselt väärtuses ehk samas suuruses nagu toetus on väljastatud toetust väljastava asutuse poolt.

Põhilisteks vähikasvandustoetuste väljastajaks on PRIA. Juriidilistele isikutele vähipüügiluba ei väljastata (vt lisa 2), vähikasvandusettevõtted püügiluba ei oma. Ettevõtluse alustamise toetuse saajate arv Eesti Töötukassalt valdkonnas põllumajandus, metsamajandus, kalapüük perioodil 01.05.2009-31.12.2012 oli 9% toetuse saajate arvust (vt lisa 3). Kõigist vähikasvandusettevõtetest on EAS-i poolt pakutavaid toetusi kasutanud üks, eesmärgiga mitmekesistada pakutavaid teenuseid (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, 2015). EAS-i poolt väljastatud toetust majandusaasta aruandest ei nähtunud (vt lisa 4).

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks analüüsiti tegevusloa alusel tegutsevate vähikasvandusettevõtete 2011-2013. aasta majandusaasta aruandeid. Viidi läbi küsitlus (vt lisa 5) Eestis tegevusloa alusel tegutsevate 20 vähikasvandusettevõtte seas (vt lisa 6). Väljastatud toetuste andmed saadi Eesti Töötukassalt, EAS-lt ja PRIA-lt (vt lisa 2-4).

Töö koostaja analüüsis 13 vähikasvandusettevõtte (vt lisa 7) kolme aasta (2011 - 2013) majandusaasta aruandeid (vt lisa 8 - 10). Kümnele ettevõttele on väljastatud sihtotstarbelist toetust. Tabelist 1 nähtub ettevõtetele väljastatud toetuste summa ja nende kajastamine majandusaasta aruannetes. 2011. aastal oli neli ettevõtet kümnest jätnud neile väljastatud toetused majandusaasta aruandes kajastamata. 2012. aastal ei kajastanud väljastatud toetusi üks ettevõtte ning 2013. aastal kaks ettevõtet. Kümnest ettevõttest üks ei ole väljastatud toetust kajastanud ühelgi analüüsitaval aastal, kuid toetust on igal aastal ettevõttele väljastatud. Esineb ka vastupidist olukorda, kus toetust ei ole ettevõttele väljastatud, kuid ettevõttes on toetust kajastanud majandusaasta aruandes. Selline olukord on kajastamist leidnud kokku kolmel korral, 2011. aastal ühel korral ja 2012. aastal kahel korral. Kusjuures kahel järjestikusel aastal on üks ja sama ettevõtte kajastanud toetust, mida ei ole kummalgi aastal antud ettevõttele väljastatud.

Lisaks esineb analüüsitaval perioodil olukord, kus ettevõtte on toetuse saanud 2011. aastal, kuid rahavoogude aruandes on see kajastatud samas summas 2012. aastal ning bilansis 2013. aastal. Võib eeldada, et tegemist on toetuse hilisema kajastamisega.

Vastavalt Raamatupidamise Toimkonna juhendile (RTJ) 12 § 14, tuleb rahavoogude aruandes kajastada sihtfinantseerimisega seotud laekumisi (Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal, 2015).

Toetuste õiglasel väärtusel kajastamise osas esinevad probleemid kahel erineval moel. Väljastatud toetused kajastatakse aruandes kas suuremana või väiksemana tegelikkusest. Näiteks 2012. ja 2013. aastal on kajastatud majandusaasta aruandes väljastatud toetust väiksemana kolmel korral. Kaks ettevõtet on kajastanud rahavoogude aruandes toetuse summat väiksemana tegelikult väljastatud summast, kusjuures üks ettevõtte on seda teinud kahel järjestikusel aastal. 2011. aastal antud probleemi ei esinenud. Väljastatud toetuse summat suuremana on kajastatud analüüsitaval perioodil kokku neljal korral. 2011. aastal kahel korral ning 2012. ja 2013. aastal ühel korral sama ettevõtte poolt.

Esineb ka olukordi, kus ettevõttele on väljastatud toetus, seda ei ole kajastatud rahavoogude aruandes, kuid toetus on kirjendatud bilansis ning vastupidi. Näiteks 2011. ja 2012. aastal on

ühel korral erinevale ettevõttele väljastatud toetus, kajastamine rahavoogude aruandes puudub ja bilansis on väljastatud toetus kajastatud teises väärtuses. Vastupidine olukord esineb 2013. aastal ühel korral, kus toetust ei ole väljastatud, kuid see on kajastatud bilansis.

Probleemseid kohti õiglaselt väärtuses kajastamise osas esineb ka ettevõttesiseselt, see tähendab, et toetused on bilansis, rahavoogude aruandes ja kasumiaruandes kajastatud erinevas väärtuses. Näiteks on analüüsitava perioodil kolme ettevõtte poolt viiel korral toetused ettevõttesiseselt kajastatud erinevates väärtustes. Bilansis on sihtfinantseerimine kajastatud ühes väärtuses, majandusaasta aruande lisas (lisades) teises väärtuses ja rahavoogude aruandes kolmandas väärtuses (vt tabel 1 ja lisa 11). Sellest saab järeldada, et ettevõttesiseselt on toetus kajastatud kahel kuni kolmel dokumendil erinevas väärtuses.

Vastavalt Eesti maaelu arengukava 2007 - 2013. aasta meede 1.2-le tuleb investeeringut tõendavad dokumendid koos kulude teatisega esitada PRIA-le soovitatavalt peale majandusaasta lõppu. Enne dokumentide esitamist tuleb üle kontrollida, et kõigil dokumentidel oleksid õiged kuupäevad ja allkirjad; et dokumendid oleksid esitamise hetkel kehtivad; et investeeringuvaldkond, objekti nimetus ja summa on kõikides nõutavates dokumentides sama ning taotleja andmed õiged. Kui nõuetekohaseid investeeringuid tõendavaid dokumente ei ole ettenähtud ajaks esitatud, siis investeeringuid ei aktsepteerita. Kui leitakse, et toetusesaaja on tahtlikult esitanud valeandmeid, arvatakse kõnealune tegevus Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) toetuse alt välja ning mis tahes selle tegevuse eest juba makstud summad nõutakse tagasi. Lisaks arvatakse toetusesaaja välja sama meetme alusel toetuse saamisest kõnealusel aastal ning sellele järgneval aastal. (Eesti Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet, 2015)

Arvestades Eesti maaelu arengukava 2007 - 2013. aasta meede 1.2 esitatud nõudeid väljastatud toetustega tehtud investeeringute ja neid tõendavate dokumentide kohta ning analüüsist saadud tulemusi, jääb töö koostajal arusaamatuks, kas toetusi kasutanud ettevõtted on esitanud PRIA-le valed andmed dokumentidega või ei ole PRIA jõudnud analüüsitud ettevõtete kontrollimiseni. Kergendavaks asjaoluks on PRIA poolt järelevalve-periood, kui on võimalik viie aasta jooksul toetuse väljamaksmisest alates kontrollida ettevõttes kohapeal investeeringuobjekti olemasolu ning seda, kas on tegemist sama investeeringuga, mille jaoks toetust küsiti (Eesti Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet, 2015).

Tabel 1. Vähikasvandusettevõtetele väljastatud toetuste summad ja nende kajastamine 2011-2013 majandusaasta aruandes (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2015, autori koostatud)

Ettevõte	2011		2012		2013	
	Toetuse summa	Aruandes kajastatud toetuste summa	Toetuse summa	Aruandes kajastatud toetuste summa	Toetuse summa	Aruandes kajastatud toetuste summa
Astacus OÜ	49627,92	Kajastamata	15108,45	31389,00 (rahavoogude aruanne)	1361,07	13256,00 (bilanss); 13256,00 (rahavoogude aruanne)
Peipus OÜ	33184,98	252818,00 (bilanss); 35331,00 (rahavoogude aruanne)	86842,28	287955,00 (bilanss); 43808,00 (rahavoogude aruanne)	258677,84	373483,00 (bilanss); 54966,00 (rahavoogude aruanne)
Vana- Tooma Talu OÜ	-	126532,00 (bilanss); 60087,00 (rahavoogude aruanne); 60087,00 (kasumiaruanne)	-	197369,00 (bilanss); 70837,00 (rahavoogude aruanne); 70837,00 (kasumiaruanne)	61033,70	197369 (bilanss); 61033,70 (kasumiaruanne)
Õsel Harvest OÜ	63901,37	470359,00 (bilanss); 402568,00 (rahavoogude aruanne)	405328,61	463426 (bilanss)	-	-
TP Invest OÜ	127794,74	Kajastamata	-	20069,00 (bilanss); 106386 (rahavoogude aruanne)	-	-
Vähilakk OÜ	1426,30	4994,00 (bilanss)	-	1426,00 (bilanss); 1426,00 (rahavoogude aruanne)	-	1426,00 (bilanss)
Vorites OÜ	5726,00	Kajastamata	-	-	-	-
Liki Mõis OÜ	-	-	-	-	127823,29	Kajastamata
Palupera Agro OÜ	32486,26	Kajastamata	36867,00	Kajastamata	38445,49	Kajastamata
Nõmme Puhkebaas OÜ	-	-	-	-	2380,81	793,00 (rahavoogude aruanne)

Probleemiks on sihipäraste toetuste õiglases väärtuses ja õigel ajal kajastamine. On ettevõtteid, kellele on väljastatud ühekordne toetus ja ettevõtteid, kellele väljastatakse igal aastal mitmeid toetusi. PRIA andmete alusel on ühel aastal ettevõttele väljastatud toetus, kuid kajastatud on see järgneva aasta majandusaasta aruandes. Õiglases väärtuses toetuste kajastamise osas on mitmed ettevõtted, või vastutavad isikud eksinud järjepidevalt (erisused toetuse rahalises väärtuses), majandusaasta aruandes on toetused kajastatud bilansis, kasumiaruandes ja rahavoogudearuandes erinevate summadena. Näiteks on kajastatud toetust

tuluna rahavoogude aruandes summas, mis erineb nii bilansis kui toetuse väljastaja summast, kui toetus on kajastatud ka õiges väärtuses, siis on see samas miinusega eemaldatud.

Analüüsist nähtub, et suurimaks eksimuseks majandusaasta aruannete põhjal on toetuste kajastamine. PRIA andmete alusel on ettevõttele väljastatud toetusi kord aastas, kuid ettevõtte ei ole toetussummat majandusaasta aruandes kajastanud. Töö koostaja hinnangul on võimalik olukord, kus toetust ei kirjendata majandusaasta aruandes, vaid soetatakse ettevõttele vara või kasutatakse toetus otseste kuluallikate katmiseks. Samuti ei saa välistada toetuste kuritarvitamist, majandusaasta aruannetest eeltoodut kontrollida ei ole võimalik.

Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatori koodi alusel ei ole vähikasvandusettevõtteid võimalik eraldada teistest magevee-vesiviljelusega tegelevatest ettevõtetest, vaid kõik kuuluvad kood 03221 alla. Töö koostaja pidas vajalikuks analüüsida, kas esineb tegevusloata ettevõtteid vähikasvanduses, kas majandusaasta aruanded on kooskõlas raamatupidamise hea tavaga. Magevee-vesiviljelus koodi 03321 alla kuuluvad: kalakasvatus magevees, ka dekoratiiv-mageveekalade kasvatus; vähkide, karpide, muude limuste ja teiste veeloomade kasvatamine magevees; kalahaudejaamade (mageveekalad) tegevus; konnakasvatus (EMTAK...01.03.2015). Tegevusvaldkonda (03221) on registreeritud 90 ettevõtet, kellest 17 on füüsilisest isikust ettevõtjad, nende andmeid ei ole võimalik kontrollida, sest neil puudub majandusaasta aruanne. Edasises analüüsis lähtutakse 73 ettevõttest.

Analüüsitavatest on majandusaasta aruanne esitamata 17,8%. Kümnel ettevõttel on põhitegevusala tegevusaruandes valesti registreeritud või jäetud muutmata. Näiteks on registreeritud magevee-vesiviljelusega tegelevaks ettevõtteks ettevõtte, kelle põhitegevusala aruandes on mööbli tootmine, vedelkütuse ja määrdeainete jaemüük, jaanitulede korraldamine või vastlapäeva tähistamine. Ühel ettevõttel puudub tegevusluba. Korrektselt vormistatud aruandeid on 82,2% analüüsitud ettevõtetest.

20-st vähikasvandusest ei ole PRIA poolt väljastatavaid toetusi kasutanud kaheksa ettevõtet. Sellest järeldub, et enam kui pooled ettevõtted ei suuda end ise majandada ilma toetuste või kaasabita või taotlevad seda kergekäeliselt. Selle ja teiste oluliste põhjuste välja selgitamiseks saadeti vähikasvandusettevõtetele küsimustik (vt lisa 6). Küsimustik saadeti kõikidele tegevusloa alusel tegutsevatele ettevõtetele. Vastuseid saadi 50%. Töö koostaja peab oluliseks vastused esitada koondatult.

Vähikasvandus on valitud seetõttu, et see on huvitav südamelähedane hobi, mille rajamiseks on olnud soodsad tingimused ja tegevust arendavad toetused. Eeldatakse, et tegemist on

tasuva ettevõtlusega, kuid investeeringud ei ole end veel tasunud. Kaks ettevõtet ei suutnud põhjendada vähikasvanduse rajamise eesmärki, neil puudusid teadmised sellest, millisel meetodil vähke kasvatada, milline on turustatav lõpptoodang.

50% ettevõtetest ei ole tulu teeninud, toodangut müünud või neil puudub viimastel aastatel käive. Üks ettevõtte teatas, et vähikasvandusest saadud tulud moodustavad 10% põhjusel, et tema muud tegevusvaldkonnad on tulusamad. Kahel ettevõttel on tulud väikesed ja üks põhjendas seda eitava vastusega toetuse taotlusele, mille tõttu ehitustegevus on edasi lükkunud.

Vähikasvanduste lõpptoodang on suunatud nii kodu- kui välismaale. Lõpptoodanguna enim pakutakse kaubavähki, millele järgneb noorvähkide kasvatamine ja elusvähkide müük. Vähem turustatakse keeduvähki ja suguvähki.

Kolm ettevõtet on kasutanud nii võõrfinantsvahendeid kui ka toetusi, vaid kaks ettevõtet on kasutanud toetusi. Üks ettevõtte on võtnud laenu. Toetuste eesmärgid on olnud järgmised: vähikasvanduse väljaehitamine, juurdepääsutee rajamine, valvesüsteemi paigaldamine, infrastruktuuri parendamine ja töövahendite soetamine. 30% ei pea toetuste summasid piisavaks.

Vastavalt vesiviljeluse investeeringutoetuse riikliku arengukava meetme 3.11 alameetme 2 kohaselt on PRIA-l kohustus kontrollida viie aasta jooksul alates toetuse väljamaksest toetuse sihipärast kasutamist. Järelokrolli sooritavad ettevõtetes inspektorid. Kontrollitakse investeeringu olemasolu ja sihipärast kasutamist ning teiste ametite ja institutsioonide poolt koostatud lube ja akte. Järelokroll sooritatakse juhusliku valiku alusel. Juhuslik valik on vähemalt 10% toetuse saanud ettevõtete koguarvust meetme raames. Lisaks saadetakse PRIA poolt saldokinnitus majandusaasta lõppedes toetuse saajatele, kelle summaarne kohustus või nõue on PRIA ees suurem kui 639,12 eurot. Saldokinnitus võimaldab taotlejal kontrollida kohustuste või nõuete saldot ja välja selgitada erinevused lahknevuste korral. PRIA-le tagastatakse saldokinnitus hiljemalt 31. Jaanuar. (Abiks taotlejale, 2011, lk 19-20)

Analüüsist nähtub, et järelokrollveasutused ei kontrolli ühtse tervikuna väljastatud toetusi. Toetuste väljastaja kontrollib toetuse objekti, kuid jätab selle kajastuse aruandluses kontrollimata. Majandusaasta aruande sisu vastavust kõikidele nõuetele kontrollitakse audiitori poolt. Analüüsitud ettevõtetel puudus auditeerimiskohustus. Raamatupidamise heast tavast lähtudes peavad aruanded kajastama kõiki majandustehinguid õiglasest väärtuses. Ilma algdokumentideta tehingutega kaasneb ettevõttele tulumaksukohustus. Majandusaasta

aruannete analüüsist lähtudes võib väita, et tulumaksu laekumine riigieelarvesse suureneks kui ettevõtted satuksid kontrollvalimisse.

Eelpool kirjeldatust tulenevalt soovitab töö koostaja suurendada vähikasvandusettevõtete omavahelist koostööd ja luua lõpptoodangu turustamise võrgustik.

Töö koostaja teeb ettepaneku tõhustada järelvalvet sihtotstarbeliste toetuste osas ning soodustada PRIA ning Maksu- ja Tolliameti omavahelist koostööd.

Kokkuvõtvalt saab järeldada, et vähikasvandus Eesti oludes ei ole tasuv põhitegevusalana. Seetõttu on tegemist nišietteviitlusega, mida tehakse hobina palgatöö kõrvalt või kõrvaltegevusalana. Enamus vähikasvandusega tegelevatest nišietteviitetest on kohusetundlikud ja vastutusvõimelised. Vähem esineb neid, kes suhtuvad võetud kohustustesse vastutustundetult jättes need täitmata. Peamiseks ja suurimaks puuduseks on majandustegevuses sihtotstarbelise toetuse kajastamine. Töö koostaja hinnangul on võimalik olukord, kus toetust ei kirjendata majandusaasta aruandes, vaid soetatatakse ettevõttele vara või kasutatakse toetus otse kuluallikate katmiseks. Samuti ei saa välistada toetuste kuritarvitamist, kuna majandusaasta aruannetest eeltoodut kontrollida ei ole võimalik.

KOKKUVÕTE

Põllumajanduslikud nišiettevõtted on varju jäänud avalikkuse eest. Nišiettevõtja omab ja pakub toodet või teenust ühel konkreetsel spetsiifilisel suunal, tema klientideks on eriomaseid tooteid vajavad inimesed, kes on nõudlikud kvaliteedi ja vähemnõudlikud hinna suhtes. Antud töös käsitleti nišiettevõtlust vähikasvanduste näitel.

Töö aktuaalsus seisnes selles, et Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti poolt põllumajandussektoris tegutsevatele ettevõtetele väljastatud toetuste kajastamisega esineb probleeme ning vastavalt Eesti vesiviljeluse sektori arengustrateegia 2014 – 2020. aasta kohaselt on Eesti vesiviljeluse toodangu- ja müüginahud vaatamata viimase kümnendi mahukatele investeeringutele oluliselt vähenenud.

Töö uudsus seisnes selles, et anti ülevaade vähikasvanduste näitel nišiettevõtetest andmises ettevõtluse olemuse ja finantseerimise poolest.

Töö probleemiks oli see, et nišiettevõtted jäävad tagaplaanile põllumajandustootjate seas. Meediakajastuste väljaannetes on järjepidevalt avaldatud artikleid toetuste teemal ja nendega seotud tehingute raskendatud kajastamisest. Tööga sooviti saada selgust kas antud sektoris tegutsevad ettevõtjad järgivad seadusest tulenevaid kohustusi või on tegemist millegagi, mis tänu mitte laialtlevinud tegevusele omab kõrvalekaldeid kohustustest ja õigustest.

Töö eesmärgiks oli anda hinnang ettevõtlustoetuste sihipärasele kajastamisele majandusaasta aruandes vähikasvanduste näitel.

Lõputöö eesmärk saavutati läbi uurimisülesannete.

Esimeseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade ettevõtluse olemusest. Ülevaatest selgus, et ettevõtluse olemuse mõistmiseks ei ole olemas ühte ja ainsat definitsiooni. Erinevates teadusallikates on defineeritud ettevõtluse olemust ja sellega kaasnevaid mõisteid erinevalt. Ettevõtlusega tegelemiseks on võimalik valida erinevaid ettevõtlusvorme näiteks aktsiaselts, osaühing, täisühing või tegutsedes füüsilisest isikust ettevõtjana. Vormi valik sõltub ettevõtte tegutsemise eesmärgist.

Teiseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade vähikasvanduste olemusest. Ülevaatest selgus, et vähikasvandus on ajaliselt pikk ettevõtlustegevus ning sellega kaasnevad riskid. Näiteks konkureerivad ettevõtted Eesti turul Hiinast ja Hispaaniast pärit odavamaga toodanguga,

mistõttu on nad sunnitud suunduma välisturgudele. Vähikasvanduse suurimaks riskiks on ebaõnnestunud vähkide paljundamine ning müüdavate vähkide hinna langus ja sisseostetavate noorte vähkide hinnatõus, mis võib vähendada vähikasvanduse tasuvust. Tegutsedes vähikasvatusega mõne muu põhitegevuse kõrvalt on võimalik riske hajutada. Eestis on vähikasvatuse traditsioonid tagasihoidlikud, kuna vähikasvanduse rajamine on kulukas ja tasuvus saavutatakse pikaajaliselt. Minimaalsete kulude ja kaubavähkide hinna tõusuta ei ole nišiettevõtetele vähikasvandus ilma toetusteta jätkusuutlik. Eestis tegutseb tegevusloa alusel 20 vähikasvandusettevõtet.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida ettevõtlusstatistikat ja ettevõtlustoetusi Eestis. Analüüsist selgus, et aastatel 2002 - 2014. on suurenenud registreeritud ettevõtete kogumaht ca 2,41 korda. Levinum ettevõtlusvorm on osaühing. Eestis tegutsevad valdavalt mikroettevõtted (94%). Töö koostaja hinnangul on ettevõtete kasvule kaasa aidanud lihtsustatud ettevõtte registreerimine ja toetusmeetmed. Toetuste väljastajateks on EAS, PRIA ja Eesti Töötukassa. Vähikasvandusettevõtetele on põhiliseks toetuste väljastajaks PRIA.

Neljandaks uurimisülesandeks oli analüüsida vähikasvandusega tegelevatele ettevõtetele väljastatavate toetuste sihipärasest kajastamist. Analüüsist selgus, et peamiseks probleemiks on sihipärase toetuste õiglases väärtuses ja õigel ajal kajastamine. Näiteks ettevõtted ei kajasta PRIA poolt väljastatud toetusi samas väärtuses ja samal aastal, vaid kajastavad seda kas suuremana või väiksemana; jäetakse kajastamata või kajastatakse hiljem. Lisaks ilmnes, et ettevõtted kajastavad toetusi majandusaasta aruande erinevates osades erinevas väärtuses, näiteks on toetus kajastatud rahavoogude aruandes ja kasumiaruandes erinevas väärtuses.

Edaspidi soovitatakse täiendavalt analüüsida ja kontrollida PRIA poolt väljastatavate toetuste sihtotstarbelist kajastamist põllumajandusvaldkonnas tervikuna. Tuleb uurida lisaks toetuste sihtotstarbelisele kajastamisele majandusaasta aruandes toetuste sihtotstarbelist kasutamist.

SUMMARY

Targeted Reflection of Enterprise Support, Based on the Example of Crayfish Farms.

The niche companies in agriculture have become hidden from the public eye. The niche entrepreneur owns and provides produce or service in certain area of expertise. Their clientele demand quality, regardless of the price of the produce. In this paper the niche is grayfish farming.

The innovation of this paper is the overview of grayfish farming as niche production enterprises in regards of financing and also to look into the nature of such companies. As far as research goes, the accuracy of financing by PRIA and evidence of the nature of expenditure is near non-existent, and therefore is the main area of interest of this paper.

The problem that we face is that the agricultural subsidies are not accurately published by the Agricultural Registry and Information Office (PRIA) and also according to the growth strategy of aquaculture in Estonia 2014-2020 despite of many investments in to aquaculture in the past 10 years, production and sales have significantly decreased.

Often such niche companies remain in the background of large primary producers, who are mainly addressed to in the media regarding subsidies and the publication of subsidy related transactions.

The aim was targeted reflection of enterprise support, based on the example of crayfish farms.

Firstly the overview of the nature of business as such needed to be established. There is no single definition to business, different research show variable outlooks of the term, its context and characteristics. Depending of the nature of a specific business, there are variable options one can take to establish an enterprise.

Second aim give an overview of such aquaculture practice. It became clear, that grayfish farming is a long term commitment and it comes with risks. In Estonian market there are competitors from China and Spain, who are able to produce cheaper, therefore forcing Estonian producers to export their products overseas. The main risks in growing grayfish is the unsuccessful mating of the crustacean, also the income of sales is in decline and the price hike of importing young grayfish. Those are all reasons that can affect profitability of such enterprises. In Estonia there are minimal traditions to grayfish farming, mainly because of the costs involved in setting up such business, but also due to the long term income prospect.

Third aim was to analyse business statistics and business subsidies in Estonia. The outcome of the analysis was that in 2002-2014 the amount of registered companies has increased by ~2.41 times. The most popular form is private-limited company. In Estonia there are mainly micro-companies (94%). In the opinion of the author of this paper the increase of registered companies has been due to the simplicity of setting up a business and subsidies, which are issued by EAS, PRIA and Estonian Unemployment Office. In grayfish farming subsidies are handed out by PRIA.

Fourth aim was to analyse the correct publication of subsidies issued to grayfish farmers. The outcome was that the main problem is the publication of true value of subsidies and the time when this information is released. For example companies are not writing down the subsidies given by PRIA in the same value and in the same year, but it is either more or less; not written down at all or written down later. Also this paper shows that in the annual reports, different businesses reflect on subsidies in different parts of the report in different values. For example the subsidy is in different values in cash flow report and in income statement.

The aim in the future is to analyse and audit rightful publication of subsidies issued by PRIA in agriculture as a whole.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

1. Brice, W. D., 2005. The cultural basis of management strategy professional vs. family business management in three countries. Honolulu: University of Hawai'i at Manoa.
2. Burdus, E., 2010. Fundamentals of Entrepreneurship. Romania: The Bucharest Academy of Economic Studies.
3. Department of Agriculture and Consumer Services, 2001. Aquaculture in North Carolina - Crawfish. [Võrgumaterjal] Leitav:
<http://www.ncagr.gov/markets/aquaculture/Crawfs01.pdf> välja otsitud [Kasutatud 19. 12. 2014].
4. Edsman, L., 2004. The Swedish story about import of live crayfish. Bull. Fr. Pêche Piscic. (2004) 372-373 : 281-288 Leitav: Knowledge & Management of Aquatic Ecosystem [Kasutatud: 09. 12. 2014].
5. Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond, 2014. Ekstensiiivne kasvatus. [Võrgumaterjal] Leitav:
<http://219242.edicypages.com/vahikasvatuse-viisid/ekstensiiivne-tiigikasvatus> [Kasutatud: 15.12.2014].
6. Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond, 2014. Polükultuur. [Võrgumaterjal] Leitav:
<http://219242.edicypages.com/vahikasvatuse-viisid/polukultuur> [Kasutatud: 17. 12. 2014].
7. Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond, 2014. Poolintensiivne tiigikasvatus. [Võrgumaterjal] Leitav:
<http://219242.edicypages.com/vahikasvatuse-viisid/poolintensiivne-tiigikasvatus> [Kasutatud: 02. 12. 2014].
8. Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond, 2014. Süstemaatiline kuuluvus. [Võrgumaterjal] Leitav:
<http://219242.edicypages.com/veevarustus-1/sustemaatiline-kuuluvus> [Kasutatud: 15.12.2014].
9. Eesti Maaülikooli Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond, 2014. Võõrliigid. [Võrgumaterjal] Leitav:
<http://219242.edicypages.com/veevarustus-1/sustemaatiline-kuuluvus> [Kasutatud: 15. 12. 2014].

10. Eesti Maaülikooli Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi Kalakasvatuse osakond, 2014. Vähi kasvatamine. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://219242.edicypages.com/veevarustus-1/voorliigid> [Kasutatud: 15. 12. 2014].
11. Maksu- ja Tolliamet, 2015. FIE äriregistrisse kandmine. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.emta.ee/index.php?id=28691> [Kasutatud: 12. 02. 2015].
12. Eesti Maksumaksjate Liit, 2015. Osühing asutati ilma sissemakset tegemata. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=1614> [Kasutatud: 25.01.2015].
13. Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandeteenistus, 2015. Toetuste materjalid. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.pria.ee/et/otsing/vaata/> [Kasutatud 20. 01. 2015].
14. Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandeteenistus. Vähikasvatus toodang. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.pikk.ee/valdkonnad/loomakasvatus/kalakasvatus/vahikasvatus/toodang#.VH9AoxGF13E> [Kasutatud: 03. 12. 2014].
15. Eesti Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet, 2015. Kalandus. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.pria.ee/et/toetused/valdkond/kalandus/> [Kasutatud: 30. 01. 2015].
16. Eesti Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet, 2015. PRIAst. [Võrgumaterjal] leitav: <http://www.pria.ee/et/pria> [Kasutatud: 29. 01. 2015].
17. Eesti Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet, 2015. Põllumajandusliku tegevusega alustavanoore ettevõtja toetus. [Võrgumaterjal] Leitav: www.pria.ee/docs/resources/3961.doc [Kasutatud: 05. 04. 2015].
18. Eesti Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet, 2015. Vesiviljeluse investeeringutoetus (EKF meede 2.1) 2014. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.pria.ee/et/toetused/valdkond/kalandus/vesiviljeluse_investeeringutoetus_ekf_meede_2_1_2014/ [Kasutatud 30. 01. 2015].
19. Eesti Statistikaamet, 2015. Majandusüksuste andmebaas. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Majandus/10Majandusüksused/045Ettevetjad/045Ettevetjad.asp> [Kasutatud 04. 04. 2015].
20. Eesti Töötukassa, 2015. Ettevõtluse alustamise toetus. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.tootukassa.ee/content/toetused-ja-huvitised/ettevotluse-alustamise-toetus> [Kasutatud: 28. 01. 2015].

21. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, 2015. Kasvutoetus. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.eas.ee/et/alustavale-ettevotjale/eas-i-lahendused-ja-toetusvoimalused/kasvutoetus/ueldist> [Kasutatud: 27. 01. 2015].
22. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, 2015. Otsing. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.eas.ee/et/eas/sihtasutusest/toetatud-projektid/toetatud-projektid-alates-2004a-aprill?page=0&pageitems=25&display=1&company_name=nõmme+puhkebaas&project_year=&county=&schema= [Kasutatud: 24. 02. 2015].
23. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, 2015. Riigiabi. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.eas.ee/et/eas/hea-teada/riigiabi> [Kasutatud: 27. 01. 2015].
24. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, 2015. Starditoetus. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.eas.ee/et/alustavale-ettevotjale/eas-i-lahendused-ja-toetusvoimalused/starditoetus/ueldist> [Kasutatud 27. 01. 2015].
25. Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadus, jõustunud 27.11.2014 - RT I, 04.12.2014, 3.
26. Gartner, B. W., 1988. "Who Is an Entrepreneur?" Is the Wrong Question. Copenhagen : University of Baltimore Educational Foundation.
27. Hurt, M., 2008. Jõevähk, vähivaru seisund ja selle ohustatus, vähipüük. Eesti Maaülikooli Veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.envir.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/vahid_ja_puuk_hurt.pdf [Kasutatud 15. 12. 2014].
28. Jussila, J. & Mannonen, A., 2004. Crayfisheries in Finland, a short overview. Bull. Fr. Pêche Piscic. (2004) 372-373 : 263-273. Leitud Knowledge & Managment of Aquatic Ecosystem online [Kasutatud: 09. 12. 2014].
29. Justiitsministeerium, 2014. Täis- ja usaldusühing. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/praktilisi-nouandeid/tais-ja-usaldusuhing> [Kasutatud 19. 11. 2014].
30. Järvekülg, A. 1958. Jõevähk Eestis. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetus.
31. Järvekülg, A., 1958. Jõevähk Eestis. Bioloogia ja töönduslik tähtsus. Tartu: Eesti NSV Teaduste Akadeemia
32. Kahan, D., 2012. Entrepreneurship in Farming. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
33. Kaiser, U., 2012. A primer in Entrepreneurship. Department of Business Administration Administration. Zürich: University of Zurich.

34. Kirsipuu, M. (2013). Family and Non-Family Business Differences in Estonia. Discussions on Estonian Economic Policy: Topical issues of economic policy in the European Union, No. 2, 2013 [Võrgumaterjal] Leitav: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2383250 [Kasutatud: 09. 12. 2014]
35. Käibemaksuseadus 10.12.2003, jõustunud 01.05.2004 - RT I 2003, 82, 554
36. Lääne-Viru Rakenduskõrgkool, 2014. Ettevõtluse olemus. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.lvrkk.ee/kristiina/piret/ettevotlus/ettevtluse_olemus.html [Kasutatud: 28. 12. 2014].
37. Maaelu Arengu Instituut, 2001. Alternatiivtegevusalade lühitutvustus. Põllumajandusministeerium.
38. Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi kalakasvatuse osakond, 2014. Intensiivne kasvatus. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://219242.edicypages.com/vahikasvatuse-viisid/intensiivne-kasvatus> [Kasutatud: 02. 12. 2014].
39. Mannonen, A. Paaver, T., 2001. Vähk ja vähikasvatus. Tallinn: Põllumajandusministeerium
40. Maripuu, R., 2004. Eestis kasvatatud jõevähi (*astacus astacus*) turustamise võimalused ja eripära. Diplomitöö, Tallinn: Estonian Business School
41. McLain, R. W. & Pomaire, P. R. & Lutz, C. G. & Shirley, M. G., 2007. Louisiana Crawfish Production Manual. Louisiana State University Agricultural Center and Louisiana Cooperative Extension Service. California: University of California. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://aqua.ucdavis.edu/DatabaseRoot/pdf/CRAWPM.PDF> [Kasutatud 19.12.2014]
42. Miettinen, A. & Rikkinen, L. & Teder, J., 2008. Ettevõtlus II. Äriideest, äriplaanist, ettevõtte rajamisest ja kasvust. Tallinn: Külim Kirjastus
43. Miettinen, A. & Teder, J., 2006. Ettevõtlus I. Tallinn: Külim Kirjastus
44. Nimalathasan, B., 2009. Lex ET Scientia International Journal - Economic Series. Characteristics of Entrepreneurs: A Comparative Study of Small Scale Entrepreneurs of Srilankan and Bangladesh. Bucharest: Universitatea Nicolae Titulescu
45. Paaver, T. & Tootsman, V. & Maripuu, R. & Sepp, T. & Kikas, A., 2005. Abiks vähikasvatajale KAR toetuse taotlemisel. Tallinn: Põllumajandusministeerium
46. Paaver, T., 2009. Põllumajanduslike rakendusuringute projekt. Vähikasvatuse tehnoloogia väljaarendamine Eestis. Tartu: Maaülikool.
47. Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet, 2015. Põllumajandusministeerium [Võrgumaterjal] Leitav: <http://kls.pria.ee/toetuste-veebikaart/> [Kasutatud: 04. 04. 2015].

48. Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal, 2015. Raamatupidamise Toimkonna juhendid (RTJ) alates 01.01.2013 [Võrgumaterjal] Leitav:<https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/3100/5201/4008/RTJ%2012.pdf#> [Kasutatud: 04. 04. 2015].
49. Registrate ja Infosüsteemide Keskus, 2015. EMTAK 2008 Selgitavad Märkused [Võrgumaterjal] Leitav:
http://www.rik.ee/sites/www.rik.ee/files/elfinder/article_files/EMTAK_sisukorraga_0.pdf [Kasutatud 01.03.2015].
50. Registrate ja Infosüsteemide Keskus, 2015. Päringud. [Võrgumaterjal] Leitav:
<https://ariregister.rik.ee/login.py?sess=4682697767121302808376681692591522192848467431183543628360353761&lang=est&returl=/detailparing.py%3Fsess%3D4682697767121302808376681692591522192848467431183543628360353761%26lang%3Dest> [Kasutatud: 25. 01. 2015].
51. Registrate ja Infosüsteemide Keskus, 2015. Statistika. [Võrgumaterjal] Leitav:
<http://www.rik.ee/et/e-ariregister/statistika> [Kasutatud 10. 01. 2015].
52. Salu, M. P., 2005. Ettevõtluse alused. Tallinn: Ilo Kirjastus
53. Suppi, K., 2013. Ettevõtlus õpik - käsiraamat. Tartu: Atlex Kirjastus
54. Tsiviilseadustiku üldosa seadus 27.03.2002, jõustunud 01.07.2002 - RT I 2002, 35, 216
55. Tulumaksuseadus 15.12.1999, jõustunud 01.01.2000 - RT I 1999, 101, 903
56. Tulundusühistuseadus 19.12.2001, jõustunud 01.02.2002 - RT I 2002, 3, 6
57. Veterinaar- ja Toiduamet, 2015. Loomakasvatuseettevõtted. [Võrgumaterjal] Leitav:
<http://www.vet.agri.ee/?op=body&id=135> [Kasutatud: 17. 02. 2015].
58. Willard, G & Bull, I. 1993. Towards a Theory of Entrepreneurship. New York: University of Illinois at Urbana-Champaign
59. Äriseadustik 15.02.1995, jõustunud 01.09.1995 - RT I 1995, 26, 355
60. Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet, 2011. Abiks taotlejale. [Võrgumaterjal] Leitav: www.pria.ee/docs/resources/5217.doc [Kasutatud: 01. 05. 2015].

LISAD

Lisa 1 Ettevõtete jaotus töötajate arvu järgi aastatel 2002 - 2013

Ettevõtete jaotus töötajate arvu järgi (Statistikaamet, 2015, autori koostatud).

Aasta	250 ja enam töötajat	50-249 töötajat	10-49 töötajat	Vähem kui 10 töötajat	Kokku töötajaid
2002	157	1163	6380	49483	57183
2003	158	1214	6451	48212	56035
2004	167	1273	6301	53141	60882
2005	168	1288	6519	57387	65362
2006	179	1323	6901	62609	71012
2007	187	1379	7187	67406	76159
2008	201	1376	7137	69234	77948
2009	177	1210	6428	74094	81909
2010	149	1088	5551	93428	100216
2011	165	1114	5533	97021	103833
2012	173	1115	5705	101891	108884
2013	182	1126	5793	105659	112760

Lisa 2 Teabenõue Eesti Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametile

Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti teabenõue

Küsimus:

Palun informatsiooni Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti poolt vähikasvandustele väljastatud toetuste kohta?

Vastus:

Info kalandustoetuste väljamaksete kohta on kättesaadav toetuste veebikaardil http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/veebikaart/toetuste_veebikaart/

Andmeid, mida PRIA kodulehele pandud ei ole, PRIA ei väljasta. Vastavalt avaliku teabe seaduse § 23 lg 1 punktile 1 ei väljastata teavet, mille suhtes kehtivad juurdepääsupiirangud ja teabenõudjal ei ole taotletavale teabele juurdepääsuõigust. Tulenevalt Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse (alates 01.01.2015 kehtivas redaktsioonis) § 101 kehtivad põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse kantud andmete (sh taotluste andmete ja taotluse menetlemise käigus saadud andmete) juurdepääsupiirangud, millega on õigus tutvuda vaid ELÜPS § 101 lõikes 2 nimetatud isikutel.

Lisa 3 Teabenõue Eesti Töötukassale

Töötukassa teabenõue

Küsimus:

Palun informatsiooni, kas Eesti Töötukassa on väljastanud ettevõtlustoetust vähikasvanduse rajamiseks?

Vastus:

Ettevõtluse alustamise toetuse saajate arv valdkonnas põllumajandus, metsamajandus, kalapüük perioodil 01.05.2009 - 31.12.2012 oli 9% toetuse saajate arvust.

Täpsemat statistikat Teie küsitud valdkonnas Töötukassa ei oma, kuna põllumajandusega seotud toetustega tegeleb peamiselt PRIA. Aktiivsete tööturumeetmete statistikaga saate tutvuda meie kodulehel: <https://www.tootukassa.ee/content/tootukassast/peamised-statistilised-naitajad>.

Möödunud aastal valmis uuring "Ettevõtluse alustamise toetuse mõjuanalüüs", millega saate täpsemalt tutvuda meie kodulehel: <https://www.tootukassa.ee/content/tootukassast/uuringud-ja-analuusid>

Lisa 4 Teabenõue Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse teabenõue

Küsimus:

Palun informatsiooni Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse poolt väljastatud toetuste kohta vähikasvandusettevõtetele?

Vastus:

EAS ei koonda infot tegevusvaldkondade, vaid toetusskeemide põhiselt.

Kogu info toetatud projektide kohta on avalik EASi veebilehel:

<http://www.eas.ee/et/eas/sihtasutusest/toetatud-projektid/toetatud-projektid-alates-2004a-aprill>

Lisa 5 Küsitlus vähikasvandusettevõtetele

Küsimused

1. Miks olete valinud tegelemiseks vähikasvanduse?
2. Kas vähikasvandus on tasuv ettevõtlus?
3. Kas vähikasvandusse tehtud investeeringud on ennast tasunud?
4. Kas vähikasvandus on Teie peamine- või kõrvaltegevus?
5. Kui suur osa ettevõtlustulust on vähikasvandusest saadud?
6. Millise kasvatusmeetodi olete valinud ja miks?
7. Milline on Teie poolt turustatav lõpptoodang?
8. Kas toodangu turustamine on suunatud kodu- või välismaale?
9. Kas olete ettevõtte rajamisel, edendamisel või parendamisel kasutanud võõraid finantsvahendeid?
10. Kas olete ettevõtte rajamisel, edendamisel või parendamisel kasutanud toetusi?
11. Kui olete kasutanud toetusi, siis kuhu olete neid rakendanud?
12. Kas pakutavad toetused on piisavad?
13. Kas Teie ettevõtet võib pidada nišiettevõtteks?

Lisa 6 Tegevusloa alusel tegutsevad vähikasvandusettevõtted

Tegevusloa alusel tegutsevate vähikasvandusettevõtete nimekiri (Veterinaar- ja Toiduamet, 2015, autori koostatud).

Ettevõtte	Registrikood	Ettevõtlusvorm
Kalatalu Härjanurmes	10019391	FIE
Heiki Petersoni Õunapuu talu	10280130	FIE
Astacus	10837213	Osaühing
Pähkla Vähi- ja Kalakasvatus	11060436	Osaühing
Peipus	10108785	Osaühing
Vana-Tooma Talu (Sõrve Vähikasvatu)	10741571	Osaühing
Õsel Harvest	10297188	Osaühing
Metsa Johani talu	10105190	FIE
TP Invest	10501231	Osaühing
Vähilakk	10443342	Osaühing
Vorites	10869348	Osaühing
Jüri Lest	11778702	FIE
Kitse-Ado talu	10081324	FIE
Ülejõe Vähi- ja Kalakasvatus	11249048	Osaühing
Liki Mõis	12207717	Osaühing
Palupera-Agro	10252274	Osaühing
Maimar	12132055	Osaühing
Selimäe	12472833	Osaühing
Põlde Vähk	12634891	Osaühing
Nõmme Puhkebaas	12155995	Osaühing

Lisa 7 Analüüsitavad vähikasvandusettevõtted

Analüüsis osalevad vähikasvandusettevõtjad (vt lisa 6), kes on majandusaasta aruande esitanud (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2015, autori koostatud).

Ettevõtte	Registrikood	Ettevõtlusvorm
Astacus	10837213	Osaühing
Pähkla Vähi- ja Kalakasvatus	11060436	Osaühing
Peipus	10108785	Osaühing
Vana-Tooma Talu (Sõrve Vähikasvatu)	10741571	Osaühing
Õsel Harvest	10297188	Osaühing
TP Invest	10501231	Osaühing
Vähilakk	10443342	Osaühing
Vorites	10869348	Osaühing
Ülejõe Vähi- ja Kalakasvatus	11249048	Osaühing
Palupera-Agro	10252274	Osaühing
Maimar	12132055	Osaühing
Põlde Vähk	12634891	Osaühing
Nõmme Puhkebaas	12155995	Osaühing

Lisa 8 Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti väljastatud toetused vähikasvandusettevõtetele

Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti väljastatud toetused vähikasvandusettevõtetele toetuste kaardi alusel (Põllumajandusministeerium, 2015, autori koostatud).

Ettevõtte	Aasta	Alammeetme nimi	Summa
Astacus OÜ	2011	Vesiviljeluse investeeringutoetus	49627,92
	2012	Projekti toetus	15108,45
	2013	Ühtse pindalatoetuse põhimakse	1361,07
Peipus OÜ	2011	Projekti toetus	16627,98
	2011	Sisevete kalanduse toetus	5100,00
	2011	Sisevete kalanduse toetus	6132,00
	2011	Vesiviljeluse investeeringutoetus	5325,00
	2012	Projekti toetus	6300,00
	2012	Projekti toetus	4482,00
	2012	Projekti toetus	1599,68
	2012	Sisevete kalanduse toetus	7974,00
	2012	Sisevete kalanduse toetus	5745,00
	2012	Sisevete kalanduse toetus	6141,00
	2012	Sisevete kalanduse toetus	5956,80
	2012	Sisevete kalanduse toetus	36574,80
	2012	Sisevete kalanduse toetus	8568,00
	2012	Sisevete kalanduse toetus	3501,00
	2013	Investeeringud töötlemisse ja turustamisse	128424,54
	2013	Projekti toetus	640,90
	2013	Sisevete kalanduse toetus	33992,40
	2013	Sisevete kalanduse toetus	8220,00
	2013	Sisevete kalanduse toetus	8220,00
	2013	Väikesemahuline rannapüük	40141,80
	2013	Väikesemahuline rannapüük	8726,70
	2013	Väikesemahuline rannapüük	8225,10
	2013	Väikesemahuline rannapüük	22086,40
Vana-Tooma Talu OÜ	2013	Projekti toetus	61033,70
Õsel Harvest OÜ	2011	Projekti toetus	63901,37
	2012	Projekti toetus	1891,20
	2012	Projekti toetus	13620,00
	2012	Projekti toetus	19833,60
	2012	Vesiviljeluse investeeringutoetus	369983,81
TP Invest OÜ	2011	Vesiviljeluse investeeringutoetus	127794,74
Vähilakk OÜ	2011	Vesiviljeluse investeeringutoetus	1426,30

Lisa 8 Jätk

Ettevõte	Aasta	Alammeetme nimi	Summa
Vorites OÜ	2011	Vesiviljeluse investeeringutoetus	5726,00
Liki Mõis OÜ	2013	Vesiviljeluse investeeringutoetus	127823,29
Palupera Agro OÜ	2011	Ühtse pindalatoetuse põhimakse	32486,26
	2012	Nõuandesüsteemi ja teenuste toetamine	337,50
	2012	Ühtse pindalatoetuse põhimakse	36529,50
	2013	Ühtse pindalatoetuse põhimakse	38445,49
Nõmme Puhkebaas OÜ	2013	Ühtse pindalatoetuse põhimakse	2380,81

Lisa 9 Vähikasvandusettevõtete majandusnäitajad majandusaasta aruannete põhjal

Vähikasvanduste majandusnäitajad majandusaasta aruannete põhjal vahemikus 2011 - 2013 (Registrite ja Infosüsteemide Keskus, 2015, autori koostatud).

Ettevõte, reg-kood, aasta	Toetuste kajastamine aruandes	Tulu	Kulu	Kasum/kahjum
Astacus OÜ, 10837213				
2011	Kajastamata	261008,00	179733,00	81275,00
2012	Kajastamata	134636,00	113522,00	21114,00
2013	Bilanss	74528,00	72596,00	1932,00
Peipus OÜ, 10108785				
2011	Bilanss; rahavoogude aruanne	297977,00	216275,00	81702,00
2012	Bilanss, rahavoogude aruanne, Lisa 9 muud äritulud	371215,00	300229,00	70886,00
2013	Bilanss, rahavoogude aruanne, Lisa 9 muud äritulud	373189,00	335884,00	37305,00
Vana-Tooma Talu OÜ, 10741571				
2011	Bilanss, rahavoogude aruanne	191012,00	177096,00	13916,00
2012	Bilanss, rahavoogude aruanne	174452,00	172939,00	2513,00
2013	Bilanss	78112,00	69358,00	8754,00
Õsel Harvest OÜ, 10297188				
2011	Bilanss; rahavoogude aruanne; Lisa 9 sihtfinantseerimine	199928,00	196388,00	3540,00
2012	Bilanss; Lisa 9 sihtfinantseerimine	356506,00	426742,00	-70236,00
2013	Toetused puuduvad	712416,00	678518,00	33898,00
TP Invest OÜ, 10501231				
2011	Toetused kajastamata	79119,00	30935,00	48184,00
2012	Bilanss; rahavoogude aruanne; Lisa 8 sihtfinantseerimine	152472,00	41790,00	110682,00
2013	Toetused puuduvad	103524,00	41504,00	62020,00
Vähilakk OÜ, 10443342				
2011	Bilanss; Lisa 9 sihtfinantseerimine; Lisa 12 muud äritulud	3155,00	22121,00	-18966,00
2012	Rahavoogude aruanne; Lisa 9 sihtfinantseerimine; Lisa 11 muud äritulud	4994,00	19497,00	-14503,00
2013	Toetused puuduvad	208,00	15060,00	-14852,00
Vorites OÜ, 10869348				
2011	Toetused kajastamata	29911,00	24604,00	5307,00
2012	Toetused puuduvad	24828,00	27302,00	-2474,00
2013	Toetused puuduvad	22917,00	21378,00	1539,00
Liki Mõis OÜ, 12207717				
2013	Toetused kajastamata	11494,00	11165,00	329,00

Lisa 9 Jätk

Ettevõtte, reg-kood, aasta	Toetuste kajastamine aruandes	Tulu	Kulu	Kasum/kahjum
Palupera Agro OÜ				
2011	Toetused kajastamata	696719,00	503432,00	193287,00
2012	Toetused kajastamata	539793,00	510498,00	29295,00
2013	Toetused kajastamata	802407,00	775314,00	27093,00
Nõmme Puhkebaas OÜ, 12155995				
2011	Toetused puuduvad	0,00	1581,00	-1581,00
2012	Toetused puuduvad	306631,00	46616,00	280688,00
2013	Rahavoogude aruanne	206591,00	51540,00	156751,00

Lisa 10 Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti väljastatud toetuste kajastamine majandusaasta aruannetes

Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti väljastatud toetuste kajastamine majandusaasta aruannetes (bilanss, kasumiaruanne, rahavoogude aruanne) 2011-2013

Ettevõtte, aasta	Bilanss	Kasumiaruanne	Rahavoogude aruanne	Majandusaasta aruande lisad
Astacus OÜ, 10837213				
2011	-	-	-	-
2012	-	-	31389,00	-
2013	13256,00	-	13256,00	-
Peipus OÜ, 10108785				
2011	252818,00	-	35331,00	-
2012	287955,00	-	43808,00	Lisa 9, Muud äritulud - Tulu sihtfinantseerimisest 43 808
2013	373483,00	-	54966,00	Lisa 9, Muud äritulud, Tulu sihtfinantseerimisest 54 966
Vana-Tooma Talu OÜ, 10741571				
2011	126532,00	-	-	-
2012	197369,00	-	70837,00	-
2013	197369,00	61033,70	-	-
Ösel Harvest OÜ, 10297188				
2011	470359,00	-	402568,00	Lisa 9, Sihtfinantseerimine 484 225; Lisa 11, Muud äritulud, Tulu sihtfinantseerimisest 6 933
2012	463426,00	-	-	Lisa 9, Sihtfinantseerimine 463 426; Lisa 11, Muud äritulud, Tulu sihtfinantseerimisest 6 933
2013	0,00	-	-	Lisa 10, Sihtfinantseerimine 0
TP Invest OÜ, 10501231				
2011	0,00	-	-	Lisa 8, Sihtfinantseerimine 0
2012	20069,00	-	106386,00	Lisa 8, Sihtfinantseerimine 126 455; Tulu/amortisatsioon -106 386€; Kokku sihtfinantseerimine 20 069
2013	0,00	-	0,00	-

Lisa 10 Jätk

Ettevõtte, aasta	Bilanss	Kasumiaruanne	Rahavoogude aruanne	Majandusaasta aruande lisad
Vähilakk OÜ, 10443342				
2011	4994,00	-	-	Lisa 9, Sihtfinantseerimine 4 994; Lisa 12, Muud äritulud, Tulu sihtfinantseerimisest 3 155
2012	1426,00	-	1426,00	Lisa 9, Sihtfinantseerimine 1 426; Lisa 11, Muud äritulud, Tulu sihtfinantseerimisest 3 155
2013	1426,00	-	0,00	Lisa 9, Sihtfinantseerimine; Muud seadmed 1 426; Kokku sihtfinantseerimine põhivara soetamiseks 1 426€; Kokku sihtfinantseerimine 1 426€
Vorites OÜ, 10869348				
2011	-	-	-	-
2012	-	-	-	-
2013	-	-	-	-
Liki Mõis OÜ, 12207717				
2013	-	-	-	-
Palupera Agro OÜ				
2011				-
2012				-
2013				-
Nõmme Puhkebaas OÜ, 12155995				
2011	-	-	-	-
2012	-	-	-	-
2013	-	-	793,00	-